

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Käsikirja Veturointi-hankkeen kokemusasiantun-
tijoille**

Sanna-Maija Saarikko

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Toukokuu / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanna-Maija Saarikko	Sivumäärä 42 ja 30 liitesivua
Työn nimi Käsikirja Veturointi-hankkeen kokemusasiantuntijoiden työn tueksi	
Ohjaava(t) opettaja(t) Anita Saaranen-Kauppinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Auta Lasta ry, Veturointi-hanke, Mervi Väisänen	
Tiivistelmä <p>Toteutin opinnäytetyön Oulussa Auta Lasta ry:n hallinnoimaan Veturointi-hankkeeseen. Hankkeen toiminnassa oli mukana nuoria aikuisia, joilla oli omakohtaisia kokemuksia lastensuojelun asiakkuuden piiristä. Nuoret aikuiset koulutettiin hankkeessa kokemusasiantuntijoiksi, jotka toimivat lastensuojelun piirissä olevien itsenäistyvien nuorten tukena. Hankkeen ensimmäiset kokemusasiantuntijat koulutettiin tehtävään loppuvuodesta 2015 ja uusimmat koulutettiin loppuvuodesta 2016.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa hankkeen kokemusasiantuntijoiden työn tueksi käsikirja. Lisäksi piilotavoitteena oli kartoittaa kokemusasiantuntijoiden omia mielipiteitä ja kokemuksia tehtävästä työstä kvalitatiivisen tutkimussuunnitelman, eli teemahaastattelun avulla.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten analysoinnin perusteella Veturointi- hankkeen kokemusasiantuntijoilla oli selkeät näkemykset tehtävästä työstä ja sen eri osa-alueista. Kokemusasiantuntijat nostivat tärkeäksi myös muiden kokemusasiantuntijoiden sekä hankkeen työryhmän antaman tuen.</p> <p>Teemahaastattelun teemoissa huomioitiin aiheet lastensuojelu, jälkihuolto, vertaissuhde, oma tarina sekä vapaa-ajanviettotavat. Jatkokehittämisen kannalta on tärkeää, että kokemusasiantuntijoiden koulutuksessa ryhmäyttämistä laajennetaan ja siihen panostetaan enemmän.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia ja valmista käsikirjaa hyödynnetään hankkeen toiminnassa ja se on muokattavissa tulevaisuudessa muutosten varalta.</p>	
Asiasanat lastensuojelu, jälkihuolto, kokemustieto, käsikirja, vertaissuhde	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Sanna-Maija Saarikko	Number of Pages 72
Title A handbook made for the support of the expertise by experience workers job in the Veturointi-project	
Supervisor(s) Anita Saaranen-Kauppinen	
Subscriber and/or Mentor Auta Lasta ry, Veturointi-project, Mervi Väisänen	
Abstract <p>This thesis is made in co-operation with Auta Lasta ry and Veturointi-project. The project operates with young adults who have their own experiences in child protection and foster care. These young adults were trained to work as professional expertise by experience workers and they operate with young people who are striving towards independent in foster care. The first professional expertise by experience workers were trained to their job in the late 2015 and the newest ones were trained at the end of 2016.</p> <p>The main goal of this thesis was to provide a handbook filled with valuable information to the expertise by experience workers. The other goal was also to chart the experiences and opinions of expertise by experience workers through a theme interview.</p> <p>By analyzing the results of the theme interview it is clear that the expertise by experience workers had a clear vision of their job and what it includes and the different areas of their work. They also mentioned that it is downright important to have the support of the other workers in the project.</p> <p>The themes in the interview were child protection, aftercare, peer support, their own life story within child protection and ways to spend time with the young people. If wanted to develop the projects operations, it is fairly important to expand the group bonding sessions in the training of the expertise by experience workers. By expanding and investing more time in it the future results can be different.</p> <p>The outcomes of this thesis and the readymade handbook will be used in the projects everyday work. The handbook can be edited in the future if needed.</p>	
Keywords child protection, aftercare, expertise by experience, peer support, handbook	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoitteet	6
1.2 Taustaorganisaatiot	6
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja julistus	12
2.2 Uudistettu lastensuojelulaki	14
2.3 Toteutus lastensuojeluyksikössä	17
2.4 Jälkihuolto	20
2.5 Siirtyminen jälkihuollosta itsenäiseen elämään	21
3 KOKEMUSASIAINTUNTIJUUS	23
3.1 Kokemusasiantuntija	24
3.2 Kokemusasiantuntijat sosiaali- ja terveysalan kentällä	24
4 VETURI-VALMENNUS	27
4.1 Ensimmäinen valmennuskerta	28
4.2 Toinen valmennuskerta	29
4.3 Kolmas valmennuskerta	29
4.4 Neljäs valmennuskerta	30
4.5 Viides valmennuskerta	30
5 TUOTOS JA TULOKSET	33
5.1 Aineiston keruu ja sen toteutus	33
5.2 Tulokset	34
5.3 Työn merkitys	38
6 POHDINTA	39
LÄHTEET	42
LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tilaaja on Auta Lasta ry:n hallinnoima Veturointi-hanke. Veturointi-hanke toteutetaan Auta Lasta ry:n, Vuolle Settlementti ry:n ja Oulun kaupungin yhteistyönä vuosina 2015-2017 (Väisänen & Ylilehto 2016). Veturointi on STEA:n tuella toteutettava kehittämishanke, jossa lastensuojelun sijais- ja jälkihuollon asiakkaina aiemmin olleet nuoret aikuiset, eli hankkeen kokemusasiantuntijat, toimivat itsenäistymisen portaalla lastensuojelussa olevien nuorten tukena itsenäistymisen elämänvaiheessa. STEA on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen. STEA hallinnoi Veikkaus Oy:n pelituotoista saatuja varoja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleishyödyllisiin sekä terveyttä ja hyvinvointia edistäviin hankkeisiin kohdistettavia avustuksia. (STEA 2017.) STEA tukee toiminnallaan niitä ihmisiä, joiden hyvinvoinnin edistämistä toiminnalla tavoitellaan ja keskeisimpiä elementtejä ovat ennaltaehkäisevä toiminta sekä avun ja tuen tarjoaminen sitä tarvitseville. Hankkeen kohderyhmä, eli jälkihuollosta itsenäistyvät, siinä olevat tai siihen siirtyvät nuoret tarvitsevat tunnetta yhteisöllisyydestä ja omasta osallisuudestaan yhteiskuntaan tai muuhun toimintaan. Hankkeen tarjoama ryhmä- sekä yksilötoiminta nuorille toteuttaa tätä osallisuutta ja tukee nuorten sosiaalisia tarpeita.

Veturointi -toiminta käynnistyi alkuvuodesta 2015 ja ensimmäiset kokemusasiantuntijat koulutettiin tehtävään loppuvuodesta 2015. Hankkeen toimintaa järjestetään Oulun seudulla. Hankkeessa kehitettävän toiminnan tarkoituksena on tukea lastensuojelun jälkihuoltoon siirtyvän tai jälkihuollossa mahdollisesti jo olevan nuoren itsenäistymistä, sekä vahvistaa osallisuutta nuorten omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Veturointi-toiminta mahdollistaa nuorten keskinäisen tuen ja kokemusten jakamisen. (Veturointi-hanke 2017.)

Hankkeessa kehitettävä ja toteutettava Veturointi-toiminta on nuorelta nuorelle tapahtuvaa luottamuksellista arjen ja vapaa-ajan toimintaa, jossa yhdistellään elementtejä vertaistuesta ja mentoroinnista. Veturi-valmennuksen läpikäynyt nuori aikuinen voi toimia itsenäistymisen kynnyksellä olevalle tai jo omillaan asuvalle nuorelle tukiparina, kaverina tai mentorina. Veturointi-toiminta voi olla joko kahdenkeskistä- tai ryhmätoimintaa. Veturointi-toiminnassa mahdolliste-

taan vertaistuen saanti ja samankaltaisten kokemusten jakaminen. Veturointiin osallistuva itsenäistyvä nuori, iältään 16–21-vuotias, saa ammatillisen tuen, eli hankkeen työryhmän, rinnalle koulutetun kokemusasiiantuntijan tukea, kannustusta ja rohkaisua yksilöllisesti esimerkiksi arjen asioihin, vapaa-aikaan, tulevaisuuden pohdintoihin tai muihin hänelle tärkeisiin asioihin (Veturointi-hanke 2017). Opinnäytetyössäni tulen viittaamaan hankkeen toimintaan osallistuviin, itsenäistymisen portaalla oleviin nuoriin sanalla toimintaan osallistuva nuori/nuori ja hankkeen kokemusasiiantuntijoista, eli Vetureista, puhuttaessa tulen käyttämään termiä kokemusasiiantuntija.

1.1 Tavoitteet

Kun saimme hankkeen työryhmän kanssa päätettyä opinnäytetyöni aiheen, pohdimme millaisia tavoitteita sillä olisi. Opinnäytetyöni aihe, eli käsikirja kokemusasiiantuntijoiden työn tueksi, mahdollistaa avun sekä nykyhetkeen että tulevaisuuteen. Oppaan ollessa valmis, syksyllä 2015 sekä talvella 2016 koulutetut kokemusasiiantuntijat saavat sen käyttöönsä. Tulevat kokemusasiiantuntijat voivat myös perehtyä käsikirjaan ja saada samalla katsausta tulevasta työstään. Käsikirjan tavoitteena on tukea kokemusasiiantuntijoiden työtä ja tarjota apua sekä pulmallisissa että moraalisisissa ja eettisissä ongelmissa. Käsikirja on koottu yhdessä kokemusasiiantuntijoiden kanssa, ja he ovat antaneet oman panoksensa ja persoonansa käsikirjalle, jotta se olisi helposti lähestyttävä ja ajankohtainen. Koen, että kokemusasiiantuntijoiden antamat näkökulmat kokemusasiiantuntijan työstä ovat kallisarvoista tietoa opinnäytetyölleni. Mahdollisuuksien mukaan käsikirjaa saa myös levittää muualla Suomessa toimiville vastaaville hankkeille.

1.2 Taustaorganisaatiot

Auta Lasta ry on Oulussa toimiva lastensuojelulain mukaisia sijais-, avo- ja jälkihuollon palveluja sekä varhaiskasvatuksen palveluja tarjoava yhdistys. Yhdistyksen palvelukeskus sijaitsee Oulun Hietasaaressa. Yhdistys ylläpitää lasten-

suojeluyksikkö Heinäsalmikotia, 21 paikkaista päiväkotia Eväsreppua sekä 28 paikkaista päiväkotia Laululintua (Auta Lasta ry 2014).

Vuolle Setlementti ry on voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen yhdistys. Vuolteen toimintamuodot tarjoavat mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen, ihmisyhteyden kasvamiseen ja elämänhallintaan ja Vuolle Setlementti toteuttaa myös hyvinvointi-, yhteisö- ja koulutuspalveluja. Vuolle-opisto tarjoaa yleissivistävää koulutusta sekä erilaisia kulttuuri- ja harrastusopintoja. Opisto tuottaa myös sekä kansalaisopisto- että kansanopistokoulutusta. (Vuolle Setlementti ry 2016.)

Veturointi-hankkeen ohjausryhmään kuuluu hankkeen projektipäällikkö, hanke-työntekijä, Auta Lasta ry:n johtoryhmän edustajat, hankekumppaneiden ja sidosryhmien edustajat sekä kokemusasiantuntijat.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu alkaa siitä, että jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen lapsuuteen. Kaikille lapsille kuuluu oikeus kasvaa ja käydä koulua sekä leikkiä ja osallistua ja jokaisella lapsella on oikeus myös suojeluun sekä huolenpitoon. (Lastensuojelu.info 2017.) Kaikki lasten oikeudet hyvästä ja turvallisesta elämästä on koottu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Sopimus on yleisesti hyväksytty käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla pitäisi olla siitä riippumatta, mikä on heidän taustansa, kuten kansallisuus, uskonto tai perheen varallisuus ja sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. (Lastensuojelu.info 2017.) Sopimuksen ovat hyväksyneet melkein kaikki valtiot ja Suomessa yleissopimus tuli voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus toimii sekä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä, että jo huostaanotettujen nuorten puolestapuhujana. Lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, jonka tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua sekä kehitystä.

Lastensuojelu käsitteenä on monialainen ja se kattaa monta eri tarkoitusta. Tässä opinnäytetyössä keskityn lastensuojelun käsitteisiin huostaanotto, lastensuojelulaki sekä jälkihuolto. Kun puhutaan lastensuojelusta, yleinen käsitys

on lapsen huostaanotto. Ennen huostaanottoa voidaan kuitenkin tehdä ehkäiseviä tukitoimia perheisiin, jotka toimivat ikään kuin interventiona. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua voi olla tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa tai muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016.) Ehkäisevän lastensuojelun vastuun voi siis sanoa olevan jokaisella työntekijällä ja toimijalla, joka toimii yllä mainituissa ympäristöissä. On tärkeää huomioida jo varhaisessa vaiheessa lapsen ja perheen tuen tarpeet ja osata toimia niiden mukaisesti. Tuki voi olla esimerkiksi sosiaalihuollon puolesta kotikäyntejä, joissa autetaan arjen askareissa ja jaetaan sen tuomaa taakkaa. Erityistä tukea tarvitsevat perheet voivat saada ennaltaehkäisevää apua esimerkiksi neuvolasta perhetyön muotona tai koulusta sosiaaliohjauksena.

Yleensä perhe ja lapsi päätyvät lastensuojelun asiakkuuden piiriin, kun jollain läheisistä tai muista henkilöistä on noussut huoli lapsen terveydestä ja turvallisuudesta. Tyypillisiä lastensuojelun tarvetta aiheuttavia tekijöitä ovat vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat, uupumus, kasvatusvaikeudet sekä perheristiriidat kuten perheväkivalta, avioero ja lapsen huoltoa ja tapamista koskevat kysymykset (Korhonen 2012, 32). Jokaisella ihmisellä on ilmoitusvelvollisuus lapsesta, jonka havaitsee olevan hädässä tai muulla tavoin kaltoin kohdeltu. Lastensuojelulain 40§ mainitaan, että lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 2007.)

Jos lapsi on yllämainituista syistä välittömässä vaarassa, voidaan suorittaa kiireellinen sijoitus. Kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 päivää. Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai silloin, kun lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan las-

taan ja tämä välittömästi vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsen vanhemmat voivat olla päihteiden vaikutuksen alaisina tai eivät akuutin mielenterveysongelman syntymisen takia kykene huolehtimaan lapsesta. Kyse voi olla myös vanhempien onnettomuudesta tai sairastumisesta, jos tästä aiheutuu lapselle välitön vaara. Koska kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen ihmisen elämään, se on viimeinen toimenpide, kun lapsen turvaamiseksi ei ole muita vaihtoehtoja. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016.) Kiireellisen sijoituksen voi tehdä ainoastaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä ammatillisen kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta voi siis tehdä myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Vaikka kiireellinen sijoitus on nimensä mukaan tehty kiireellisesti ja usein myös virkajan ulkopuolella, on sekä lasta että hänen perhettään kuultava. Ennen päätöstä tulee selvittää mielipide kiireellisestä sijoituksesta, sijoituksen jatkamisesta sekä sijoituksen lopettamisesta. Mielipiteen selvittäminen ei ole sama kuin hallintolain mukainen kuuleminen. Mielipiteen selvittämisellä on tarkoitus päästä selville esimerkiksi siitä, mihin lapsi tulisi sijoittaa tai miten lapsen hoito voidaan väliaikaisesti järjestää muulla tavoin. Esimerkiksi selvitetään lapsen mahdollisuus mennä hetkellisesti hänelle läheisen henkilön luokse, joka voi olla esimerkiksi toinen vanhempi tai muu aikuinen ja onko kiireellinen avohuollon sijoitus lapsen edun mukainen ja riittävä turvamaan lapsen tilanne. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016.) Kun kiireellinen sijoitus tehdään, lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, lastensuojelulaitokseen tai terveydenhuollon laitokseen. Joissakin tilanteissa lapsi voidaan sijoittaa myös muun perheenjäsenen tai sukulaisen luokse.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2017) on kuvannut huostaanoton prosessin vaiheittain seuraavasti:

1. Huostaanotolle on oltava lain mukaiset edellytykset lastensuojelulaki 40 §:n mukaisesti. Huostaanoton valmistelussa on arvioitava muun muassa lapsen kasvuolosuhteita, lapsen etua, lapsen elämäntavan vahingollisuutta sekä mahdollisuutta avohuollon tukitoimiin.
2. Lapsen asiassa tulee järjestää neuvotteluja lapsen ja perheen läheisten kanssa (lastensuojelulaki 31 §). Perheen kanssa sovitaan, keitä kutsutaan mukaan. Lopullisen arvion kutsuttavista tekee kuitenkin lapsen asi-

oista vastaava sosiaalityöntekijä. Tarkoitus pyrkiä hyvään yhteistyöhön asiantuntijoiden kanssa, jotta neuvottelulla päästäisiin toivottuun tulokseen.

3. Sijaishuoltopaikan valinnassa huomioitava lapsen tarpeet ja huostaanoton perusteet. Vaihtoehtoja ovat sukulaissijoitus, perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset ja koulukodit. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä läheisten mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen (lastensuojelulaki 32 §).
4. Tehdään asiakassuunnitelma (lastensuojelulaki 30 §) yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa.
5. Asianosaisille on annettava tilaisuus tulla todisteellisesti kuulluksi (lastensuojelulaki 42 §) ja ilmaista mielipiteensä huostaanotosta ja sijaishuoltopaikasta.
6. Suostumukseen perustuva huostaanotto: tehdään kirjallinen päätös huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta. Jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi eivät vastusta huostaanottoa, sen valmistelee sosiaalityöntekijä ja päätöksen tekee johtava viranhaltija (lastensuojelulaki 43 §). Päätös annetaan tiedoksi kaikille asianosaisille ja heillä on oikeus hakea siihen muutosta hallinto-oikeudelta.
7. Tahdonvastainen huostaanotto: Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, on johtavan viranhaltijan tehtävä siitä hakemus hallinto-oikeudelle (lastensuojelulaki 44 §). Hakemus annettava tiedoksi kaikille asianosaisille.
8. Sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä on tarkistettava lapsen terveydentila, joko ennen huostaanottoa tai välittömästi sen jälkeen (lastensuojelulaki 51 §). Terveystilaa ei tarvitse tutkia, jos lapselle on tehty lääkärintarkastus kolmen viimeisen kuukauden sisällä ennen huostaanottoa, tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.
9. Huostaanotto voidaan muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön, kun siitä on suostumukseen perustuvissa tilanteissa johtavan viranhaltijan tekemä päätös, jossa huostaanotto määrätään heti täytäntöönpantavaksi tai tahdonvastaisissa tilanteissa hallinto-oikeuden väliaikainen määräys, jossa hallinto-oikeus määrää lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatus on järjestettävä tuomioistuinkäsittelyn

aikana tai hallinto-oikeuden päätös huostaanotosta. Akuuteissa vaaratilanteissa lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti jo ennen hallinto-oikeuden määräystä tai päätöstä. Huostaanottopäätös raukeaa, ellei sen täytäntöönpanoon ole ryhdytty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun päätös on saanut lainvoiman. Täytäntöönpanoon ryhtyminen käsittää esimerkiksi tietymättömissä olevan lapsen etsinnän käynnistämisen.

10. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Päätös huostaanotosta raukeaa viimeistään lapsen täytettyä 18 vuotta. Huostassapito on lopetettava, kun siihen ei enää ole perusteita (lastensuojelulaki 47§). Päätös huostaanoton lopettamisesta ei saa olla lapsen edun vastaista (Taskinen 2007, 54-56).

Huostaanotettu lapsi tai nuori sijoitetaan siis joko sukulaissijoitukseen, perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai koulukotiin. Yleistä on, että ensisijainen sijoituspaikka olisi sijaisperhe, eritoten pienemmillä lapsilla. Sijaisperhe tarjoaa mahdollisimman kodinomaisen paikan lapselle kasvaa ja kehittyä ja samalla opetella, millainen on perheen malli. Tilanteen ollessa kriittinen ja lapsen käytöksen tai mielenterveyden vaikuttaessa huostaanottoon, sijoituspaikkana toimii lastensuojelulaitos tai koulukoti. Myös aiemmin sijaisperheeseen sijoitettu lapsi voidaan uudelleen sijoittaa esimerkiksi lastensuojelulaitokseen, jos sijaisperheessä ilmenee ongelmia, jotka heijastuvat lapseen. Oli lapsen sijoituspaikka mikä hyvänsä, sen tulee tarjota ja taata lapselle turvalliset kasvuolosuhteet terveiden aikuissuhteiden ympärillä. Lapsella tulee olla oikeus omaan huoneeseen ja tavaroihin, päivittäiseen hygieniaan ja ruokailuun sekä mahdollisuuksien mukaan yhteydenpitoon huoltajien kanssa. Huoltajan asema lapsen edunvalvojana sekä lapsen huoltajana säilyy ennallaan huostaanotosta huolimatta. Huoltajalla on edelleen oikeus käyttää lapsen puolesta puhevaltaa kaikissa lapsen omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa asioissa ja esimerkiksi nostaa varoja lapsen pankkitililtä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2017.) Myös uskontokuntaan sekä lapsen kansallisuuteen koskevissa asioissa on vain lapsen huoltajalla oikeus.

Lastensuojelulaki turvaa jokaisen lapsen oikeuksia, oli elämäntilanne mikä hyvänsä. Lapsi on lastensuojeluasiassa aina asianosainen, mutta hänen itsenäistä puhevaltansa käyttöä on eri tilanteissa rajoitettu ikärajoja koskevilla säännök-

sillä. Lapsen yleinen puhevalta on 15 vuotta täyttäneellä lapsella mutta tämän lisäksi lastensuojeluasioissa puhevalta on myös 12 vuotta täyttäneellä lapsella. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017.) 12 vuotta täyttäneellä lapsella on siis oikeus hakea huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen lopettamista, valittaa kiireellistä sijoitusta koskevasta päätöksestä, vaatia sijaishuollon muutosta ja valittaa niitä koskevista ratkaisuista, vaatia avohuollon tukitoimena järjestettäviä sosiaalipalveluja ja muita tukitoimia sekä hakea muutosta yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen. 12-vuotias lapsi voi siis hakea muutosta edellä mainituissa asioissa, mutta hänellä ei kuitenkaan ole muutoksenhakuoikeutta kaikista häntä koskevista lastensuojelupäätöksistä ilman huoltajaa, vaikka hänellä on niissä asioissa puhevalta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017).

2.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja julistus

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Se kertoo lapsille kuuluvat oikeudet ja asettaa valtioille ensisijaisen vastuun toteuttaa ne. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus ja ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaaviksi. (Unicef 2017.) Sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan yksi maa, Yhdysvallat. Sopimuksen neljä yleistä periaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimusta kehitetään edelleen sopimaan muuttuvan maailman haasteisiin, jonka vuoksi siihen on lisätty kolme valinnaista pöytäkirjaa. Valinnaiset pöytäkirjat ovat lasten osallistuminen aseellisiin konflikteihin, lapsikauppa ja lasten hyväksikäyttö prostituutiossa ja pornografiassa sekä valitusoikeus. Suomi on ratifioinut kaikki kolme valinnaista pöytäkirjaa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Sopimuksen allekirjoittaneet maat raportoivat komitealle lapsen oikeuksien tilanteesta viiden vuoden välein. (Unicef 2017.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus

sitoo valtioita oikeudellisesti, mutta lapsen oikeuksien julistus ei. Sopimus ja julistus eivät ole sama asia, ja tätä käsittelemme seuraavassa kappaleessa.

Lapsen oikeuksien julistus astui voimaan 20.11.1959. Julistus on hyvin yleisluontoinen eikä se sido valtioita oikeudellisesti, toisin kuin YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeuksien julistus kattaa kymmenen periaatetta. Alla on listattu periaatteet tiivistetysti.

Periaate 1 määrittää sen, että jokaisen lapsen, katsomatta hänen tai hänen perheensä rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen vakaumukseen, kansalliseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen tai syntyperään, tulee saada nauttia kaikkia julistuksessa määritettyjä oikeuksia.

Periaatteessa 2 määritetään lapsen oikeus erityiseen suojeluun. Lapselle tulee lainsäädännöllä tai muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvon mukaisissa oloissa.

Periaate 3 määrittää lapselle oikeuden nimeen ja kansalaisuuteen heti syntymästään alkaen.

Periaate 4 käsittää lapsen oikeuden sosiaaliseen turvaan. Lapsen tulee saada kasvaa ja kehittyä terveenä. Lapsen ja äidin tulee saada erityistä huolenpitoa sekä ennen synnytystä, että sen jälkeen. Lapsella tulee olla oikeus myös ravintoon, asumiseen, virkistykseen ja lääkintähuoltoon.

Periaate 5 määrittää, että lapsen, joka on ruumiillisesti, henkisesti tai sosiaalisesti vajaakykyinen, tulee saada erityistä tilansa edellyttämää erikoishoitoa, -kasvatusta ja -huolenpitoa.

Periaate 6 painottaa lapsen oikeutta rakkauteen ja ymmärtämiseen. Lapsen tulee saada kasvaa vanhempiensa hoidon alaisena, tai muussa ilmapiirissä, missä hän saa kokea hellyyttä sekä moraalista ja siveellistä turvallisuutta. Yhteiskunnan ja viranomaisten vastuulla on osoittaa erityistä huolenpitoa lapsille, jotka yllä mainituista jäävät paitsi. On myös suotavaa tarjota suurten perheiden lasten ylläpitoon valtion avustuksia.

Periaate 7 määrittää lapsen oikeuden koulutukseen. Lapsen tulee saada koulutusta, joka edistää hänen yleissivistystään ja suo jokaiselle yhtäläisen mahdollisuuden kehittää kykyjään, yksilöllistä arvostelukykyään sekä moraalista ja sosiaalista vastuuntuntoaan tullakseen hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi. Lap-

sella tulee olla myös riittävät mahdollisuudet leikkiin sekä virkistykseen, jotka ohjaisivat kohti samoja päämääriä kuin koulutus.

Periaate 8 määrittää lapsen ensisijaiseen asemaan apua annettaessa.

Periaate 9 suojelee lasta väärinkäytöksiltä, laiminlyönneiltä sekä julmuudelta. Lasta ei saa asettaa kaupankäynnin kohteeksi eikä lasta saa ottaa työhön ennen vaadittua minimi-ikää. Lapsi ei myöskään saa tehdä työtä, josta on haittaa hänen terveydelleen, koulutukselleen tai kehitykselleen.

Periaate 10 määrittää, että lasta tulee suojella toiminnoilta, jotka mahdollisesti kasvattaisivat hänessä taipumuksia syrjintään. Lasta on kasvatettava ymmärtämykseen ja suvaitsevaisuuteen hänen tietäessä ja tuntiessa omat kykynsä.

Hyvästä sisällöstä huolimatta edellä mainittu lapsen oikeuksien julistus oli puutteellinen, koska se ei sitonut valtioita oikeudellisesti. Julistuksesta kolmekymmentä vuotta myöhemmin jäsenvaltiot ratifioivat lapsen oikeuksien sopimuksen, joka on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus ja se perustuu edellä mainittuun lapsen oikeuksien julistukseen.

2.2 Uudistettu lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki määrittää lastensuojelun käsitteen tarkasti ja antaa sille suuntaviivat ohjeistukseksi. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja sitä toteutetaan tekemällä sekä asiakassuunnitelma, että järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 2007.) Vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lapsen tullessa sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakaspiiriin, vanhempien ja muiden huoltajien tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoi-keudessa annetussa laissa säädetään. (Lastensuojelulaki 2007.) Jokainen lastensuojelulaitos, sekä sijoituspaikka toteuttaa toimintaansa pohjautuen lastensuojelulakiin. Se antaa selkeät suuntaviivat toiminnalle ja sen eettisyydelle.

Lastensuojelulakia uudistettiin vuonna 2009 ja uusitut säännökset tulivat voimaan 1.3.2010 alkaen. Alla Sami Mahkosen (2010, 35) tekemä taulukko, joka

kuvaa sekä muutoksia sen jälkeen, kun vuoden 2007 lastensuojelulaki tuli voimaan, että tilannetta vuonna 2009 uusittujen säännösten voimaan tulon jälkeen. Lyhenne LSL tarkoittaa taulukossa käsitettä lastensuojelulaki.

Taulukko 1

<p>LSL 1.1.2008-28.2.2010</p> <ul style="list-style-type: none"> • 17 eri lukua • kaikkiaan 95 pykälää 	<p>LSL 1.3.2010 -></p> <ul style="list-style-type: none"> • 17 eri lukua • kaikkiaan 107 pykälää
<p>Uudistuksia verrattuna vuoden 1983 LSL:ään</p> <ul style="list-style-type: none"> • edunvalvoja-määräys • asiakkuuden alkaminen • lastensuojelutarpeen selvitys • läheisverkoston kartoittaminen • kiireellinen sijoitus • päätöksentekojärjestelmä • hallinto-oikeuden asema • rajoitustoimet sijaishuollossa • oikeus jälkihuoltoon 	<p>Uudistuksia verrattuna vuoden 2007 LSL:ään</p> <ul style="list-style-type: none"> • käsittelyn nopeuttaminen hallinto-oikeuksissa • kiireelliset sijoitukset • väliaikaismääräykset • vankien lapset; päätöksenteko sijoittamisesta • pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi • ennakollinen lastensuojeluilmoitus • erityinen huolenpito ja minimi-ikä 12 vuotta
<p>Kiireellinen sijoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kriteerit • max.kesto joko 30 tai 45 päivää • hallinto-oikeus tekee sijoituksen jatkamispäätöksen • viranhaltijan velvollisuus vaatia väliaikaismääräystä 	<p>Kiireellinen sijoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kriteerit ennallaan • samat määräajat (30pv) • kunnallinen viranhaltija tekee sijoituksen jatkamispäätöksen • hallinto-oikeuden / korkeimman hallinto-oikeuden oma-aloitteisuus
<p>Lastensuojeluilmoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> • lastensuojelutarpeen selvittäminen • ilmoitusvelvolliset • ilmoitusvelvollisuus / -oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä 	<p>Lastensuojeluilmoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> • pääkriteerit ennallaan • ilmoitusvelvolliset; laajennus • ennakollinen lastensuojeluilmoitus • pyyntö lastensuojelutarpeen arvioi-

<ul style="list-style-type: none">• rekisteri• ilmoitus poliisille	miseksi
---	---------

Mahkonen (2010, 35) kirjoittaa, että on jossain määrin hankalaa mennä toteamaan, mikä on todella muuttunut 1.3.2010 alkaen. Tämä johtuu siitä, että kysymys ei ole ainoastaan vastaan sanomattomista tosiasioista vaan suurelta osin myös itse kunkin subjektiivisista arvioinneista.

Taulukkoa tarkastellessa keskeisimmät uudistukset liittyvät Mahkosen (2010, 36) mukaan kiireellisiin sijoituksiin, väliaikais määräyksiin, vangitun henkilön lapsen asemaan, lastensuojeluilmoitukseen, suljettuna hoitona toteutettavaan erityiseen huolenpitoon ja lapsen kuulemiseen hallintotuomioistuimessa. Seuraavassa kappaleessa tulen avaamaan yllä mainittujen käsitteiden uudistuksia.

Kiireellisen sijoituksen jatkopäätös on siirretty hallinto-oikeudelta kunnalliselle viranhaltijalle, ja sama viranhaltija ei voi tehdä sekä kiireellistä sijoitusta että sen jatkamista koskevaa päätöstä. Kiireellisen sijoituksen maksimikesto jatkuu samana, enintään 30 päivää. Jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi, viranhaltija voi tarvittaessa jatkaa kiireellistä sijoitusta enintään 30 päivällä. Yksi edellytyksistä kuuluu, että välttämättömiä lisäselvityksiä ei ole saatu 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta.

Väliaikaisen määräyksen hakeminen on muuttunut. Väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja lapsen hoidosta voi antaa asiaa käsittelevä tuomioistuin. Kunnallisen viranhaltijan ei tule enää vaatia hallinto-oikeudelta väliaikaista määräystä kiireellisen sijoituksen jo tapahtuessa ja huostaanoton ollessa jo vireillä hallinto-oikeudessa. Hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus voivat antaa väliaikaisen määräyksen omasta aloitteestaan tai lapsen ja hänen vanhempansa tai huoltajansa vaatimuksesta (Mahkonen 2010, 36).

Päätöksenteko liittyen vankilassa olevasta lapsesta, jonka vanhempi on vankeus- tai tutkintavankeusrangaistuksessa, on siirretty vankeinhoitolaitokselta lastensuojeluviranomaisille. Lapsi voidaan sijoittaa myös vankilan perheosastolle väliaikaisella määräyksellä hallintotuomioistuimelta.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen perinteiseen tapaan on uudistunut. Uudistunutta on tehdä pyyntö lastensuojelutarpeen arvioinnista ja velvoite tehdä ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Aiemmin laissa säädettyjen ilmoitusvelvollisten lisäksi rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta sekä palo- ja pelastustoimen henkilökunta on lisätty ilmoitusvelvollisten piiriin. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi on uusi tapa saattaa lastensuojeluasia vireille ja se voidaan toteuttaa yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Pyyntöä tehtäessä on ilmoitettava sen syyt ja se tulee toteuttaa välittömästi, toisin kuin perusmuotoinen lastensuojeluilmoitus. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tulee tehdä ennen lapsen syntymää, jos on syytä epäillä, että lapsi tulee synnyttyään tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia. Itse lastensuojeluasiakkuus alkaa vasta lapsen syntymän jälkeen.

Sijaishuollon rajoitustoimenpiteet ovat sinällään pysyneet likimain entisinä, mutta suljettuna hoitona annettava erityinen huolenpito on rajattu koskemaan 12 vuotta täyttäneitä lapsia (Mahkonen 2010, 37). Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää, jos muun muassa rikos- ja päihdekierteen katkaisemiseksi tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa sekä omaa, että muiden turvallisuutta ja henkeä. Erityisen huolenpidon järjestämisen ehtona on, etteivät terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi lapsen kanssa erityisen huolenpidon sijaan. Uutta on myös, että rajoitustoimenpiteiden kirjaukset on lähetettävä kuukausittain lapsen asioista huolehtivalle sosiaalityöntekijälle.

Lapsen kuulemista koskevia säännöksiä on uudistettu tilanteissa, joissa lasta kuullaan hallintotuomioistuimessa. Säännöksillä pyritään tuomaan esiin lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja ottamaan huomioon lapsen omia näkemyksiä. Myös lapsen koskemattomuutta suojellaan asioissa, joissa lasta kuullaan henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

2.3 Toteutus lastensuojeluyksikössä

Lastensuojelulain mukaista, sekä lapsen tarpeita huomioiden sijaishuoltoa järjestetään lastensuojelun yksiköissä. Kappaleessa 2 olen kuvannut eri sijaishuoltopaikkoja ja tässä kappaleessa keskityn sijaishuoltopaikkana toimivaan lasten-

suojelun avo- ja sijaishuollon tukitoimia tarjoavaan laitokseen. Heinäsalmikoti on Auta Lasta ry:n ylläpitämä yksityinen lastensuojelulaitos Oulussa. Heinäsalmikoti on 14 paikkainen lastenkoti, jonka Saraheinän osasto kattaa kahdeksan lastenhuonetta ja Rantaheinän osasto neljä. Rakennusten yhteydessä on neljä harjoitteluasuntoa, joissa opetellaan arkea itsenäisesti ja valmiuksia itsenäiseen elämään sijaishuollon päätyttyä. Jokaisella lapsella on käytössään oma huone tavaroineen, sekä yhteiset tilat kuten olohuoneet. Molemmilla osastoilla on käytävissä myös omat sauna- ja keittiötilat.

Työ lastensuojelulaitoksessa on aina ihmislähtöistä. Tehtäviinsä koulutetut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tekevät työtä omalla persoonallaan lakeihin nojaten. Työ lasten ja nuorten parissa, erityisesti lastensuojelulaitoksessa, on sensitiivistä ja vaatii hyvää ihmistuntemusta. Työntekijällä tulee olla taito kohdata lapsi tai nuori sekä hänen vanhempansa ja luoda sen kautta pohjaa ammatilliselle suhteelle, jonka kautta rakennetaan pohja lapsen tai nuoren sijoitusajalle. Lastensuojelutyön ytimessä ovat työntekijöiden kontaktit asiakkaisiin. Työntekijä ja asiakas määrittävät yhdessä perusteet asiakkuudelle ja tavoitteet sekä keinot, joilla näihin tavoitteisiin pyritään. Sen jälkeen alkaa yhteinen taival kohti tavoitteiden saavuttamista ja asiakkuuden päättymistä. Yhteistyöhön vaikuttavat sangen monet seikat, kuten työyhteisön ja työntekijöiden ihmiskäsitys sekä käsitykset vuorovaikutuksesta ja lasten ja vanhempien välisistä suhteista. Näiden lisäksi ratkaisevia ovat käytössä olevat konkreettiset palvelut sekä menetelmät ammattilaisten työkalupakissa. Menetelmät ja niiden taustateoriat ohjaavat työntekijöiden tapoja olla vuorovaikutuksessa. (Kaikko & Friis 2009, 76.) Lastensuojelulaitosten työntekijöiden yksi yleisimmistä työskentelymenetelmistä on omahoitajuus. Omahoitaja pyrkii turvaamaan lapselle yksilöllisen hoidon sekä lapsen ja aikuisen välisen tiiviin ja jatkuvan vuorovaikutussuhteen. Omaohjaaja on toisin sanoen lapsen asioiden erityisasiantuntija. Omahoitajuus takaa lapselle myös mahdollisuuden turvalliseen ja luotettavaan kiintymyssuhteen aikuiseen. Omahoitajamenetelmällä tarkoitetaan nimetyn hoitajan sitoutumista lapsen tai nuoren suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen hoitamiseen ja kasvattamiseen lastensuojelulaitoksessa (Karppinen 2000, 14). Omahoitajamenetelmää pidetään yksilöllisenä hoito- ja kasvatustapahtumana, koska sitä toteutetaan yksilön tarpeiden mukaan. Tämän työmenetelmän tarkoitus on toteuttaa lapsen yksilöllisiä hoidon tarpeita ja hahmottaa entistä perusteellisempi hoito- ja kasvatustyö.

Omahoitajalla on jokaisen lastensuojelulaitoksen määrittämässä rajoissa vastuu lapsesta ja häneen kohdistuvista päätöksenteoista, mutta omahoitaja ei kuitenkaan työskentele yksin. Omahoitaja työskentelee yhteistyössä työryhmänsä sekä muiden lapsen hoidossa mukana olevien ammattilaisten kanssa. Nämä muut ammattilaiset voivat olla muun muassa sosiaalityöntekijä, terapeutti, opettaja ja lääkäri.

Omahoitajamenetelmä ja lapsen minää tukeva terapeutin työ on vaativa hoitomuoto ja se vaatii aikuiselta paljon itseuria ja kestävyyttä. Omahoitaja edistää toiminnallaan ja käyttäytymisellään lujan, mutta hyväntahtoisen hoidollisen ilmapiirin syntymistä lapsen kanssa: hän ei suhtaudu lapsen kielteisiin tunneilmaisuihin, vihaisuuteen tai pahaan oloon vihamielisesti eikä impulsiivisesti. Melkein jokainen, joka aikaisemmin on ollut tekemisissä epäsosiaalisen lapsen tai nuoren kanssa, on vastannut hänen sopimattomaan käyttäytymiseensä joko rankaisemalla häntä tai hylkäämällä hänet. Siksi omahoitajan tärkein tehtävä on pystyä kestävään nuoren provokaatioihin ja vastustaa houkutusta olla vihamielinen, rankaiseva tai hylkäävä. (Karppinen 2000, 15-18.) Menetelmän sekä sen tavoitteiden saavuttamiseksi omahoitajan tukena tulee olla kannustava ja motivoiva työympäristö. Lastensuojelulaitokseen tullessa lapsella tai nuorella saattaa puuttua elämästään luotettavia aikuisia, ja hän ei välttämättä osaa ilmaista tunteitaan aikuisen läsnä ollessa. Omahoitaja aloittaa työnsä luomalla kontaktin lapseen tai nuoreen ja se on edellytys koko hoitoprosessin onnistumiselle. Kun kontakti lapseen tai nuoreen on luotu, omahoitaja voi tarkastella lapsen tai nuoren käyttäytymistä, oireita ja suhtautumista kanssaihmiisiin. Yhdessä lapsen tai nuoren kanssa etsitään syytä käyttäytymismalleille ja autetaan häntä tunnistamaan syyt sekä seuraukset omalle käyttäytymiselleen.

Yleisesti ottaen suurin osa lastensuojelulaitoksista toteuttaa omahoitajamenetelmää ja sen tueksi on toteutettu toimintarakenteet, joita usein ovat lapsen alkuarviointi, hoidon suunnittelu, hoitosuunnitelman muodostaminen ja lapsen kanssa työskentely sekä lähtötilanteen arviointi. Alkuarvioinnissa lapseen tutustutaan ja omahoitaja suorittaa lapselle alkuhaastattelun. Muu työryhmä havainnoi lapsen käyttäytymistä ja sopeutumista uuteen ympäristöön. Alkuarviointiin kuuluu myös muun muassa lääkärin tekemä tulotarkastus, mahdollisen opettajan tekemät havainnot kouluympäristössä, arviointi lapsen kanssa aiemmin toimi-

neilta viranomaisilta ja asiantuntijoilta sekä mahdollinen lapsen psykologinen tutkimus. (Karppinen 2000, 17.) Alkuhaastattelu on erityisesti omahoitajalle tärkeä tilanne, jossa hänellä on mahdollisuus tutustua lapseen tai nuoreen ja ottaa häneen kontaktia. Lapsen tullessa laitokseen hänelle laaditaan omahoitajan johdolla hoito- ja kasvatussuunnitelma. Suunnitelma kattaa sen, miten lasta tuetaan elämän eri osa-alueilla, lapsen vahvuudet sekä heikkoudet, lapsen sosiaalisen sekä psyykkisen kehityksen ja perhesuhteiden ylläpidon. Suunnitelmaa päivitetään puolivuosittain lapsen kanssa yhdessä. Hoito- ja kasvatussuunnitelman perimmäinen tarkoitus on turvata lapselle mahdollisimman hyvä ja taroituksenmukainen hoito ja kasvatustuki samalla tukien omahoitajaa työssään. Lapsen tai nuoren lähtiessä lastensuojelulaitoksesta joko itsenäiseen elämään tai vaihtoehtoisesti toiseen sijoituspaikkaan, suoritetaan lapsen loppuarviointi. Loppuarviointiin sisältyy useimmiten lapsen lähtöhaastattelu, mahdollisten vanhempien haastattelu, sekä lähtöneuvottelu, jossa käydään läpi toteutunutta hoito- ja kasvatussuunnitelmaa.

2.4 Jälkihuolto

Jälkihuoltoa järjestetään nuoren sijaishuollon päättymisen jälkeen. Sen edellytyksiin kuuluu, että nuoren sijoitus kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin, tai sijoitus on kokonaan päättynyt. Nuorelle voidaan järjestää jälkihuoltoa myös, vaikka häntä ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017.) Jälkihuolto toteutetaan tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan ja huoltajiaan, sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on. Lapsen tai nuoren sosiaalityöntekijä huolehtii, että asiakkaalle laaditaan jälkihuoltosuunnitelma.

Jälkihuoltoa rakennetaan aina yksilökohtaisesti, jokaisen omia tarpeita tukien. Perusedellytyksiä selviytymiseen ovat jälkihuollon tarjoamat riittävä toimeentulo ja asumisen järjestäminen. Koska jälkihuollon palveluita tarjotaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan, sen muotoja voi olla esimerkiksi nuoren tulevaisuuden miettiminen yhdessä asiantuntevan työryhmän kanssa, psykososiaalisen tuen antaminen, eli henkilökohtaisen tuen ja neuvonnan antaminen arkisiin

asioihin ja itsenäisen elämän taitoihin sekä ohjausta yhteiskunnan palveluihin. Muita tukemisen muotoja ovat muun muassa apu asunnon hankintaan, tuki koulunkäyntiin ja siitä selviytymiseen, tukea harrastuksiin, sekä mahdollisuuksia osallistua vertaistukiryhmään. Nuoren siirtyessä sijoituksesta jälkihuoltoon on äärimmäisen tärkeää tarjota nuorelle tukea ja apua itsenäistymisen eri vaiheisiin. Myös vertaisten tuki on tärkeää ja Veturointi-hanke osoittaa omalla toiminnallaan, kuinka mentoroida ja tukea itsenäistyvää nuorta vertaistuen kautta. Sijoituksen päättyminen ja uuden elämän alkaminen voi olla pelottavaa ja henkisesti kuluttavaa, joten nuoren on tärkeää kuulla, että myös joku toinen on käynyt saman prosessin läpi.

2.5 Siirtyminen jälkihuollosta itsenäiseen elämään

Sijaishuolto sekä jälkihuolto tulisi nähdä yhtenä kokonaisuutena, ikään kuin luontevana jatkumona. Sijaishuoltopaikasta lähdön valmistelu ja siihen valmentaminen on aloitettava riittävän varhaisessa vaiheessa. Näin voidaan paremmin turvata myönteisen kehityksen jatkuminen ja arvioida sitä, mitä ja minkälaisia tukirakenteita, löyhempiä tai tiiviitä, nuori tarvitsee elämäänsä sijoituksen päättyttyä. Onnistuneen jälkihuollon perusedellytyksenä on, että nuori kokee tarvitsevansa tukea ja on halukas myös vastaanottamaan sitä. Yhteistyössä nuoren, hänen vanhempiansa, sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan työntekijän kanssa laaditun jälkihuoltosuunnitelman tulee taata nuorelle luotettava kokonaisuus, jonka turvin hän tietää, kenen puoleen voi milloinkin kääntyä avun tarpeineen. (Känkänen 2009, 238.) Itsenäistymisen vaiheessa aikuisen tulee käydä läpi nuoren kanssa myös hänen omia velvollisuuksiaan ja opettaa häntä ottamaan vastuuta omasta elämästään. Tilanteen sen salliessa, aikuinen voi käyttää havainnointikeinoina kaavioita tai kuvia, jotka selventävät nuorelle elämän eri osa-alueita ja niitä asioita, mitä itsenäinen elämä häneltä vaatii.

Kuva 1

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvo maailman muodostaja
- periaatteiden pohtija
- oikean ja väärän tunnustaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkon vaalija

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnustaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohduttautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itsensä rakastaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- itsensä suojelija
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnustaja
- median hallitsija
- ein sanoja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnittelijä
- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä (2013)

Yllä oleva kuva kuvaa itsenäistyvän nuoren roolikarttaa. Roolikartta on sovellettavissa monissa eri tahoissa ja ympäristöissä ja eritoten se soveltuu nuorten kanssa tehtävään työhön. Sen viisi keskeistä osa-aluetta, jotka ovat elämästä oppija, suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä sekä itsensä arvostaja, sisältävät kaikki niitä asioita, joita käydään jälkihuollosta itsenäistyvän nuoren kanssa läpi. Nämä viisi keskeistä osa-aluetta herättelevät nuorta aiheisiin ja pohtimaan oman elämänsä tärkeitä asioita. Ne toimivat myös hyvänä muistuttajana siitä, missä asioissa itsenäistä elämää elävän nuoren tulee ottaa vastuuta ja olla valmis kehittämään.

Känkänen (2009, 232) kirjoittaa, että siirtymävaiheet ovat haavoittuvia alueita lastensuojelussa, kun liikutaan muutoksen maaperällä ja usein myös "ei-kenenkään-maalla". Siirtymävaiheet vaativat elämässä navigointitaitoja ja erityisesti karikoiden tunnistamista ja väistämistä. Aikuisen tehtävänä nuoren siirtymävaiheissa on pitää nuoren kurssi hänelle suotuisassa suunnassa sekä ohjail-

la nuorta pehmeästi pahimpien karikkojen yli. Sijoitusaikana opitut itsenäiset taidot ja itsetunnon vahvistuminen ovat hyviä maaperiä lähteä rakentamaan itsenäistä elämää sijoituspaikan ulkopuolella. Pelkkä nuoren oma tietoisuus omista taidoistaan ja voimavaroistaan ei riitä, vaan hän tarvitsee vierelleen aikuisia, jotka osaavat kannatella häntä alamäkien sattuessa kohdalle ja tarvittaessa myös nostamaan uudelleen ylös.

Kuten sijoituksen alkuvaiheessa, nuorella on sijaishuollon päättymisessä edessään kaksi tunnetason prosessia – luopuminen ja uudelleen aloittaminen. Sijoituksen päättyessä nuori luopuu itselleen tutusta ympäristöstä ja aikuisista ja on valmis ottamaan askeleen kohti uuden, itsenäisen elämän aloittamista. Prosessi voi olla hyvinkin tunteikas eritoten silloin, kun sijoitus on ollut pitkäkestoinen ja suhteita ympärillä oleviin aikuisiin ja nuoriin on keretty luoda. Nuoren tulee sijoituksen päättyessä pohtia myös sitä, millaisena hänen ja sijoituspaikan työntekijöiden sekä muiden nuorten kanssa solmitut toveruussuhteet jatkuvat. Tapauksessa, jossa nuori muuttaa mahdollisesti toiselle paikkakunnalle ja joutuu eroamaan pitkäaikaisista ystävistään, hän tarvitsee aikuiselta paljon henkistä tukea. Aikuisen antama tuki tulee olla tarpeeksi konkreettista ja tavoitteita vastaavaa, jotta nuoren irrottautuminen ja itsenäisen elämän alkaminen olisi mahdollisimman hyvä.

3 KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS

Kokemus voi olla välitön, omakohtainen, eletty tai henkilökohtainen, jotakin mitä meillä tapahtuu. Erilaisten kokemusten kautta muodostuu uutta tietoa ja kokemuksen sanotaan opettavan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on pyritty viime vuosina tuomaan kokemusasiantuntijuutta ammatillisen asiantuntijuuden rinnalle. Kokemusasiantuntijuus koostuu henkilön tietämyksestä ja asiantuntijuus ymmärretään olevan seurausta välittömästä kokemuksesta eikä pohjaa akateemisiin opintoihin tai ammatilliseen koulutukseen ole. Kokemukset ovat arvokkaita itsessään. (Beresford & Salo 2008, 39.) Kokemustietoon pohjautuen on perustettu yhdistyksiä, esimerkiksi syöpäyhdistys, sydänyhdistys ja muita vertaistukea sairastuneelle ihmiselle tarjoavia yhdistyksiä. Kokemustietoa tarvi-

taan yhteiskunnassa sekä kehittämään palveluita asiakkaiden tarpeita paremmin vastaaviksi ja tehokkaammiksi, että muuttamaan asenteita ja lisäämään ymmärrystä (Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry 2016).

3.1 Kokemusasiantuntija

Kokemusasiantuntijoiden työ sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla vaatii tuekseen ammattilaisten avun. On yleistä, että kokemusasiantuntijat toimivat osana tiimiä, jossa on mukana alan ammattilaisia. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kokemusasiantuntijat toimivat ammattilaisten rinnalla alueille, joilla työskenteleminen edellyttää ammatillista koulutusta. Kokemusasiantuntijat eivät voi hoitaa tehtäviä, jotka kuuluvat tietyn ammattiryhmän työnkuvaan ja vastuualueelle, vaan he toimivat yhteistyösuhteessa ammattilaisiin sekä näiden työtä täydentävissä rooleissa. (Hietala & Rissanen 2015, 19.)

Erytisesti lastensuojelun kentällä kokemustieto on arvokasta tietoa ja hyödyllistä apua. Kokemusasiantuntijat kykenevät parhaiten ymmärtämään avun tarpeessa olevan henkilön tilanteen ja samaistumaan henkilön kokemiin tunnetiloihin. Lastensuojelun asiakkuus voi olla sitä kokevalle henkilölle arka ja hyvin henkilökohtainenkin asia. Asiakkuuteen voi liittyä häpeää ja epäonnistumisen tunteita sekä itsestä että omasta perheestään, jotka voivat johtaa tilanteeseen, jossa henkilö ei osaa käsitellä tilannettaan ja käsillä olevaa elämäntilannettaan. On ensisijaisen tärkeää, että tällaisella henkilöllä on mahdollisuus saada apua ja tukea henkilöltä, jolla on samankaltaisia kokemuksia takanaan ja joka osaa oikeilla keinoilla viedä asiakkuuden piirissä olevaa henkilöä eteenpäin. Parhaassa tapauksessa kokemusasiantuntija pystyy auttamaan työskentelemään esimerkiksi häpeän tunteiden käsittelyssä sekä vaikeiden asioiden läpi käymisessä. Lastensuojelutaustan omaava on saattanut käydä läpi paljon rankkoja kokemuksia sekä ennen asiakkuutta että sen aikana. Kokemusasiantuntija tuo parhaillaan tukea, toivoa selviytymiseen ja kuulluksi tulemisen kokemuksia.

3.2 Kokemusasiantuntijat sosiaali- ja terveysalan kentällä

Kokemuksia, vertaisuutta ja sen hyödyntämistä työelämässä arvostetaan yhä enenevässä määrin. Sosiaali- ja terveysalan työkenttä on yksi suurimmista kokemusasiantuntijoiden työllistäjistä. Kokemusasiantuntijuutta käytetään usein yleisnimityksenä ja kattoterminä kokemusasiantuntijoiden tehtävistä sekä erilaisista vertaistuen ja –toiminnan muodoista. Kokemusasiantuntijat toimivat järjestöissä ja palvelujärjestelmässä hyvinkin erilaisissa rooleissa ja tehtävissä, esimerkiksi kouluttajina, tiedottajina, kehittäjinä ja arvioijina tai oman palvelukokemuksensa perusteella, esimerkiksi toimeentulotuen asiakkaana. Osa kokemusasiantuntijoista toimii ryhmien ja yksilöiden kanssa, ja kutsuu itseään toiminnan tasa-arvoisuutta korostaen vertaisohjaajiksi. (Hietala & Rissanen 2015, 19.) Toiminnan tasa-arvoisuus korostuu eritoten sosiaalialan työtehtävissä, joka näkyy myös Veturointi-hankkeessa. Haastatellessani kokemusasiantuntijoita kävi ilmi, että suurin osa heistä kokee toiminnan tasa-arvoiseksi, mutta ei halua mieltää itseään täysin vertaiseksi toimintaan osallistuvaa nuorta kohtaan. Asiaa selvennettäessä kokemusasiantuntijat ilmaisivat, että läpikäymällään oman lastensuojeluhistoriansa ja oman tarinan työstönsä, he kokivat olevansa askeleen pidemmällä. Kokemusasiantuntijat korostivat kuitenkin, että kyse ei ole ylemmyyden tunnosta tai arvottamisesta itseään korkeampaan asemaan, vaan puhtaasti siitä, että he olivat jo käyneet läpi sen tärkeän vaiheen elämässään, jossa tulee käsitellä oma historiansa ja hyväksyä se.

Kokemusasiantuntijuuden ollessa kattotermi puhuttaessa kokemusasiantuntijoiden tehtävistä ja toiminnan muodoista, on olemassa eri termejä, nimikkeitä sekä tehtäviä, jotka kuvaavat kokemusasiantuntijuutta. Alla olevassa kappaleessa käsittelen niistä kolme.

Kokemuskouluttaja on nimensä veroisesti kouluttajan roolissa. Kokemuskouluttajat pitävät luentoja ja alustuksia sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille sekä ammattilaisille. He voivat kertoa sairaus- ja kuntoutumiskokemuksista, asiakkaana sekä potilaana olemisesta tai palveluihin liittyvistä kokemuksista. Kokemuskouluttajien esitykset voivat auttaa opiskelijoita ja työntekijöitä hahmottamaan sekä ymmärtämään, millaista on elää mielenterveys- ja päihdeongelman tai muun sairauden kanssa, miltä se tuntuu, mitä kuntoutumiseen sisältyy ja miten ammattiauttajat voivat toimia edistääkseen kuntoutumista. (Hietala & Ris-

sanen 2015, 20.) Kokemuskouluttajia tilaavat tahot ovat mm. Sosiaali- ja terveysalan oppilaitokset, lukiot, seurakunnat, järjestöt ja yliopistot.

Kehittäjä. Kokemusasiantuntijat osallistuvat mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämiseen mm. Palveluita suunnitteleviin ja kehittäviin työryhmiin, hankkeiden ohjausryhmiin, henkilökunnan rekrytointiin sekä järjestöjen kehittämistehtäviin. Kehittäjä-termiä peilattaessa Veturointi-hankkeeseen, nousee esiin muutamia yhteensopivuuksia. Hankkeessa kokemusasiantuntijat ovat omalla osallaan kehittämässä sekä hankkeen että vertaistoiminnan kenttää. Hankkeen kokemusasiantuntijat ovat osa hankkeen ohjausryhmää, johon kuuluu heidän lisäksi projektipäällikkö, projektisuunnittelija, Auta Lasta ry:n johtoryhmän edustajat sekä hankekumppaneiden ja sidosryhmien edustajat. Sosiaalityön kehittämisessä kokemusasiantuntijoista puhutaan usein kokemus- tai kehittäjäasiakkaina. He tuntevat sosiaalityön palveluita ja heillä on omakohtaista kokemusta siitä, millaista on olla asiakkaana sosiaalitoimessa, esimerkiksi aikuis- sosiaalityössä tai lastensuojelussa. Kokemus- tai kehittäjäasiakkaat haluavat käyttää paitsi vaikeuksiin ja niiden voittamiseen myös asiakkuuteen liittyviä kokemuksiaan vaikuttaakseen sosiaalipalveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. (Hietala & Rissanen 2015, 21.) Tässä kontekstissa kokemusasiantuntijuus tulee laajasti esille. Eritoten halu auttaa ja vaikuttaa omien kokemusten kautta ajaa suurta osaa kokemusasiantuntijoista eteenpäin. Keskusteltaessa hankkeen kokemusasiantuntijoiden kanssa, moni nosti esille ja piti tärkeänä omia voimavaroja ja niiden jakamista muiden auttamiseen. He kokivat, että omalla esimerkillään ja toiminnallaan heillä voi olla mahdollisuus vaikuttaa sosiaalialan kehitykseen erityisesti lastensuojelun ja jälkihuollon kentällä.

Tukihenkilö. Kokemusasiantuntijat voivat toimia myös tukihenkilöinä. Kokemusasiantuntija voi olla tukihenkilönä esimerkiksi laitoshoidosta kotiutumisessa, kuten lastensuojelussa jälkihuoltoon ja siitä itsenäistymiseen siirryttäessä, tai siihen valmistauduttaessa. Tukihenkilönä toimiessa kokemusasiantuntija toimii yleensä myös yhteistyössä alan ammattilaisen kanssa, ja saa tältä tukea omaan työhönsä. Kokemusasiantuntija voi tukea ammattilaisen tekemää työtä kertomalla asiakkaalle hoidon, toipumisen ja kuntoutumisen mahdollisuuksista omien kokemustensa kautta. Lastensuojelun kentällä tukihenkilönä toimiva voi jakaa omia kokemuksiaan esimerkiksi itsenäistymisen eri vaiheista, sen kulmakivistä

sekä mahdollisista tukipalveluista. Yleistä tukihenkilön ja asiakkaan suhteessa on se, että tukisuhde perustuu kokemusasiantuntijan omien kokemusten, tunteiden ja ajatusten jakamiseen, eikä siinä arvioida tai määritellä toisen henkilön tilannetta eikä jaeta ohjeita tai neuvoja. Myös tukihenkilön yksityisyyden rajoista (esimerkiksi puhelinnumeron antamisesta sekä yhteydenottotavoista), tukisuhteen intensiteetistä ja kestosta on hyvä sopia selkeästi jo etukäteen. Tämä siksi, ettei tehtävän hoitaminen käänny horjuttamaan kokemusasiantuntijan omaa hyvinvointia ja toipumista. (Hietala & Rissanen 2015, 27.)

Toiminnan eettisiä ja moraalisia kysymyksiä pohdittaessa nousee esille, kuinka pitkälle kokemusasiantuntija on valmis menemään auttaakseen asiakastaan. Yksityisyyden raja voi olla häilyvä, ja on kokemusasiantuntijan itsensä tehtävä asettaa nämä rajat työlleen. Oman puhelinnumeron ja yhteydenottotapojen selvittäminen ja niiden käyttämisen rajoista tulee keskustella avoimesti. On tärkeää, että kokemusasiantuntija huolehtii omasta jaksamisestaan ja hyvinvoinnistaan, jotta myös työ olisi mielekästä ja auttavaa. Veturointi-hankkeessa on pohdittu toiminnan eettisyyttä ja aiheita sen ympärillä. On keskusteltu siitä, kuinka toimia tilanteissa joissa kokee oman yksityisyytensä rajojen ylittyvän sekä siitä, millaiset rajat haluaa asettaa työlleen. Eteen saattaa tulla tilanteita, joissa toimintaan osallistuva nuori esimerkiksi pyytää kokemusasiantuntijan henkilökohtaista puhelinnumeroa tai vaikkapa viettämään hänen kanssaan iltaa alkoholin merkeissä. Pohdittaessa asiaa jokainen hankkeen kokemusasiantuntijoista oli sitä mieltä, että tällaisia rajoja ei tule ylittää. Oli selvää, että kokemusasiantuntijat halusivat pitää työn siinä määrin ammatillisena, että esimerkkinä yllämainittuja asioita ei jaeta nuoren kanssa. Rajojen asettaminen ja yksityisyydestä kiinnipitäminen luo tukisuhteelle myös luotettavan pohjan.

4 VETURI-VALMENNUS

Veturointi-hankkeessa lastensuojelun läpikäyneet nuoret aikuiset toimivat kokemusasiantuntijoina nyt lastensuojelun asiakkuuden piirissä oleville, pian itenäistyville nuorille. Ensimmäiset hankkeen kokemusasiantuntijat koulutettiin tehtävään syksyllä 2015 järjestetyssä Veturi-valmennuksessa, jonka sisältöä

kuvaan seuraavissa kappaleissa. Hankkeen uusimmat kokemusasiantuntijat koulutettiin tehtävään syksyllä 2016. Ensimmäinen koulutus käsitti viisi koulutuskertaa ja itsenäisen tehtävän. Koulutuksen sisältö on kuvattu taulukossa 1. Hankkeen ensimmäinen Veturi-valmennus järjestettiin syksyllä 2015. Yhteistyö kehittämistyössä vaikuttaa ja muuttaa sekä kokemusasiantuntijoita että ammattilaisia ja asiantuntijoita. Jotta yhteiskehittäminen voisi onnistua, on kaikkien osapuolten opittava muokkaamaan käyttämäänsä kieltä ja käsitteitä. Tätä helpottaa jo kehittämistyön alkuvaiheessa toteutettu koulutus tai valmennus, johon osallistuu sekä ammattilaisia että kokemusasiantuntijoita. (Hietala & Rissanen 2015, 21.)

Valmennukseen osallistui 7 innokasta nuorta aikuista, joilla jokaisella oli oma henkilökohtainen kokemuksensa elämästä lastensuojelun piirissä. Valmennukseen osallistuvat nuoret aikuiset tavoitettiin mukaan toimintaan sekä sosiaalisen median kautta, että yhteisten kontaktien avulla. Valmennuskerroilla käsiteltiin muun muassa oman tarinan työstöä, arvokkaan kohtaamisen opettelua, ryhmä- ja yksilötoimintojen suunnittelua, sekä tutustumista Oulun alueen nuorille suunnattuihin paikkoihin. Valmennuksessa tulevat kokemusasiantuntijat saivat työstää omaa lastensuojelun tarinaansa turvallisessa ja ammattitaitoisessa ympäristössä, ja he saivat työkaluja käyttää omaa tarinaansa työvälineenä tulevassa työssään. Ryhmien alkupään valmennuskerrat sisälsivät myös paljon ryhmäytämistä, sillä osa ihmisistä oli toisilleen tuntemattomia. Valmennuskerroilla käytiin läpi tärkeitä ja ajankohtaisia asioita, ja mietittiin yhdessä, millaista toimintaa kokemusasiantuntija, eli Veturi, ja hänen toimintaan osallistuva nuori voisivat toteuttaa. Valmennuksissa keskusteltiin paljon toiminnan eettisyydestä ja rajojen asettamisesta sekä itselle että toiminnalle. Omat henkilökohtaiset rajat ja oikean ja väärän erottaminen olivat useasti keskusteluaiheena.

4.1 Ensimmäinen valmennuskerta

Ensimmäinen koulutuskerta koostui pääasiassa toisiin tutustumisesta ja hankkeesta kertomisesta. Hankkeen projektipäällikkö ja hanketyöntekijä kertoivat, mistä hanke on saanut alkunsa ja mitä heidän tavoitteet toiminnalle ovat. Ensimmäisellä kerralla kaikki saivat myös mahdollisuuden tutustua toisiinsa tai

vaihtoehtoisesti vaihtaa kuulumisia vanhojen tuttujen kanssa. Hankkeen toiminnan tavoitteet sekä kokemusasiantuntijoiden roolit ja tehtävät tulivat myös tuuksi kaikille, ja idea kokemusasiantuntijana toimimisesta selkeni.

4.2 Toinen valmennuskerta

Toisella koulutuskerralla lähdimme yhden yön kestäväälle reissulle Pikku-Syötteen maisemiin. Pääsin itse tutustumaan porukkaan bussissa menomatalla sekä Pikku-Syötteellä järjestettävän toiminnan kautta. Matkalla mukana oli myös hankkeen tuleva uusi hanketyöntekijä sekä Oulun kaupungin sosiaaliohjaaja.

Toisen koulutuskerran teemoina oli vuorovaikutus, oma tarina ja ryhmäytyminen, joita käytiin läpi toiminnallisten harjoitusten sekä keskustelun kautta. Säätsallivat meitä toimimaan ulkona ja kokemaan erilaisia ryhmäytymisleikkejä. Kokemusasiantuntijoille suunnattu oman tarinan työstäminen käytiin oman elämänjangan tarkastelemisen kautta läpi, josta jokainen sai vuorollaan kertoa toisille. Palautteesta päätellen elämänjangan piirtäminen selkeytti kokemusta omasta tarinasta ja auttoi ymmärtämään sen moninaisuutta. Osalle oman tarinan läpikäyminen ja siitä puhuminen oli selvästi vaikeaa, mutta ketään ei painostettu jakamaan asioita, joita ei halunnut jakaa.

4.3 Kolmas valmennuskerta

Kolmas koulutuskerta sijoittui Oulun Tyttöjen talolle ja illan teemana oli lastensuojelu, jälkihuolto, itsenäistyminen sekä yhteistyö eri tahojen kanssa. Illan aikana keskustelimme jälkihuollosta ja siihen liittyvistä asioista, esimerkiksi sosiaalitukien saamisesta ja niihin liittyvistä haasteista. Mukana keskustelussa olivat Oulun kaupungin sosiaaliohjaaja ja Heinäsalmikodin silloinen vastaava ohjaaja. Oulun kaupungin sosiaaliohjaajan kommentit ja puheenvuorot olivat arvokkaita ja hyödyllisiä, koska hän käsittelee jälkihuollon asioita päivittäin. Illan viimeisenä tehtävänä kokosimme paperille asioita, joita voisi tehdä tulevan toimintaan osallistuvan nuoren kanssa, ja mukana oli muun muassa harrastustoimintaa, kult-

tuuria, tapaamisia eri tahojen kanssa sekä arkipäivän apua. Kolmas koulutuskerta oli ensimmäinen, jolloin tulevat kokemusasiantuntijat alkoivat suunnittelemaan toimintaa tulevien nuorten kanssa, ja miettimään oikean ja väärän eroa sekä eettisyyttä. Tuleville kokemusasiantuntijoille tiedotettiin myös yhteistoimintasopimuksesta, joka tulee täyttää yhdessä toimintaan osallistuvan nuoren kanssa, kun toiminta alkaa. Ks. Liite 2. Kokemusasiantuntijoille esiteltiin myös toimintaan osallistuvan nuoren tietopaketti. Ks. Liite 1.

4.4 Neljäs valmennuskerta

Neljännellä koulutuskerralla teemoina olivat vertaissuhde, omat voimavarat sekä ohjaajuus. Vertaissuhdetta ja sen merkitystä pohdittiin paljon ja sitä vertailtiin muuhun samankaltaiseen toimintaan. Toiminnan eettisyys nousi myös puheenaiheeksi, josta keskusteltiin muun muassa ihastumisen ja rahan lainaamisen kautta. Myös omista vahvuuksista kokemusasiantuntijana toimimisesta keskusteltiin ja siitä, millä tavoin itse kokee voivansa olla avuksi nuorelle, joka on menossa kohti itsenäistymistä. Tulimmekin kaikki siihen tulokseen, että tulevaa työtä saa ja pitää tehdä omalla persoonalla.

4.5 Viides valmennuskerta

Viides ja viimeinen koulutuskerta järjestettiin Oulun Byströmin nuorisotalolla. Teemoina olivat nuorten palvelut sekä jokaisen omat tavoitteet ja mahdollisuudet kokemusasiantuntijana toimimisessa. Byströmin nuorisotalon työntekijä oli kertomassa meille talon tavoista ja toiminnasta sekä yleisesti Oulun alueen nuorille suunnatuista palveluista. Esittelystä sai paljon hyvää tietoa aina harrastusmahdollisuuksista velkaneuvontaan. Kokosimme illan aikana yhteen kaikkea oppimaamme sekä tulevat kokemusasiantuntijat saivat todistuksen koulutuksen suorittamisesta hyväksytysti. Ks. Liite 3.

Taulukko 2. Valmennuskertojen sisällöistä

Veturi-koulutus, kesto yht. 30h	1. koulutuskerta 5.10.2015, klo 17–20, Poikien Talo	2. koulutuskerta 10.–11.10.2015, Pikku-Syöte	3. koulutuskerta 15.10 klo 17–20, Tyttöjen Talo	4. koulutuskerta 29.10 klo 17–20, Hyvän Mielen Talo	5. koulutuskerta 5.11 klo 17–20, Byström	Itsenäinen työ koulutuskertojen välissä 6h
Teemat	Infoa toiminnasta, esitteilyä, tutustumista	Ryhmäytyminen, oma tarina, vuorovaikutus	Lastensuojelu, jälkihuolto, itsenäistyminen, yhteistyö	Vertaisuus ja omat voimavarat, ohjaajuus ja ryhmädynamiikka	Nuorten palvelut, tavoitteeni ja mahdollisuuteni Veturina	Oma tarina, vahvuuteni ja voimavarani
Tarkempia sisältöjä	Kuka kukin on? Mistä Veturointi-hanke sai alkunsa, missä mennään nyt? Tavoitteet, Veturin roolit ja tehtävät, koulutuksen runko, käytännön asiat, toiveet ja pelot	Luottamuksellinen ilmapiiri, elämäntarina-työskentely, vuorovaikutustaidot	Lastensuojelu ja jälkihuolto, itsenäistyminen elämänvaiheena, elämänkaari ja kriisit, yhteistyö eri toimijoiden kanssa ja oman tarinan reflektointia	Kartoitetaan omia vahvuuksia ja voimavaroja. Itsereflektio (millainen olen, miten reagoin). Mitkä asiat tukevat jaksamistani? Vertaisuus – mitä merkitsee vertaisuus suhteessa toisiin vetureihin tai veturoitaviin? Millainen minä olen ohjaajana/Veturina?	Tietoa nuorille suunnatuista palveluista – mihin voi ohjata veturoitavan tarvittaessa? Omat tavoitteeni ja toiveeni Veturina toimimisesta sekä vapaaehtoistoiminta	
Menetelmiä	Tutustumista, jäänmurtajia, Veturin tehtävät ja rooli yhdessä keskustellen, rakennetaan Veturi eri elementeistä	Tiimitehtävät ulkona, ympäristö- ja yhteisötaipe, elämyspedagogiikka, draama, keskusteluharjoitukset, sovelletaan eri menetelmiä	Keskustellen, kysellen, kaikkia osapuolia osallistaen. Jäänmurtajia harrastelemään sopiviin väleihin.	Rentoutuminen, mielikuvat, hengitys. Itsenäisiä tehtäviä sekä paritehtäviä, jotka puretaan yhdessä.	Palataan ensimmäisen kerran toiveisiin ja pelkoihin – onko jokin toteutunut?	

Kouluttajat/toiminnan esittelyä	Poikien Talon työntekijä esittelee paikan. Kaikki kynnelle kykenevät toimijat mukaan.	Nuori mukaan kouluttamaan (erityisesti omatarina osio)	Sosiaaliohjaaja ja lastensuojelun vastaava ohjaaja. Tyttöjen Talon työntekijä esittelee paikan koulutuskerran aluksi.		Byströmin työntekijä esittelemässä toimintaa	
Palaute + arviointi, dokumentointi	"Mieleen jäänyt tilanne"-palauteharjoitus	Palautteen keruu toiminnallisesti ja kirjallisesti	Palautteen keruu toiminnallisesti ja kirjallisesti	Palautteen keruu toiminnallisesti ja kirjallisesti	Palautteen keruu koko koulutuksesta lomakkeella	
Huomioitavaa	Jokaiselle koulutettavalle Veturi-kansio, johon kerätään materiaaleja, vaitiolosopimus jne. Info Pikku-Syötteen koulutuskerrasta.	Kotitehtävä omaan tarinaan liittyen	Kotitehtäviä omiin vahvuuksiin ja voimavaroihin liittyen	Kotitehtävä liittyen omiin tämänhetkisiin tavoitteisiin Veturina		

5 TUOTOS JA TULOKSET

Kehittämistyöni tuloksena syntyi käsikirja Veturointi-hankkeen kokemusasiantuntijoiden työn tueksi, joka sisältää esimerkiksi erilaisia toimintamalleja, ohjeita kriisitilanteisiin, tärkeitä puhelinnumeroita sekä vinkkisivuja. Aiheet käsikirjaan nousivat yhdessä hankkeen työryhmän kanssa. Heillä oli visiota siitä, millaisen käsikirjan he toivoisivat saavansa, ja minä sain vapaasti myös kertoa omia näkemyksiäni ja mielipiteitäni. Koin helpoksi käsikirjan ideoimisen eritoten siksi, että sain paljon hyvää tietoa kokemusasiantuntijoilta ja he avoimesti kertoivat, millaista tukea he käsikirjalta odottavat. Se selvensi käsikirjan tekoprosessia huomattavasti ja loi samalla tilaa uuden luomiselle. Kokemusasiantuntijoiden käymä Veturi-valmennus tarjosi myös hyvän pohjan lähteä rakentamaan käsikirjan aiheita. Käsikirjan tekeminen on ollut osittain haastavaa, sen tiivistetyn sisällönsä takia. On selvää, että kaikki asiat eivät mahdu yhteen käsikirjaan ja joistakin sisällöistä on täytynyt luopua. Käsikirja on kehittämistyöni konkreettinen tulos, joka on hankkeen käytettävissä sekä pdf-muotona, että Power Point-tiedostona. Hankkeen toiminnan laajennuttua sekä rahoituksen jatkuttua aina vuoteen 2020 asti, hanke saa vapaasti muokata käsikirjaa uudelleen sopivaksi.

5.1 Aineiston keruu ja sen toteutus

Opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, teemahaastattelua. Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemojen puhumisjärjestys on vapaa, eikä kaikkien haastateltavien kanssa välttämättä puhuta kaikista asioista samassa laajuudessa. Haastattelussani oli selkeästi tulkittavissa, että osa haastateltavista halusi itse puhua tietyistä teemoista enemmän, kuin osa. Tutkijalla on haastattelussa mukanaan mahdollisimman lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä teemoista, jotta hän voisi keskittyä keskusteluun, ei papereiden tavaamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniikka 2006.) Koin teemahaastattelun kaikista tehokkaimmaksi ja hyödyllisimmäksi keinoksi kerätä aineistoa työtäni varten. Teemahaastattelu antaa haastattelijalle tilaa keskustella haastateltavien kanssa avoimemmin ja se jättää tilaa keskustelulle.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma parhaimmillaan elää tutkimushankkeen mukana (Eskola & Suoranta 2014).

Haastattelun teemat olivat melko selkeät, ja aiheiksi olin valinnut lastensuojelun, jälkihuollon, oman tarinan sekä vertaissuhteen, eettisyyden, omat voimavarat ja hyvän kokemusasiantuntijan piirteet. Haastattelun teemoissa nousivat esille myös konkreettiset tavat toteuttaa kokemusasiantuntijoiden toimintaa, ja yksi teemoista oli myös vapaa-ajanviettotavat. Teema käsittää siis sen, mitä Veturit kokevat voivansa tehdä toimintaan osallistuvan nuorensa kanssa aina vapaa-ajanvietosta esimerkiksi sosiaalitoimiston kanssa asioimiseen.

Haastateltavinani toimi neljä Veturointi-hankkeen kokemusasiantuntijaa ja haastattelu toteutettiin maaliskuussa 2016, jolloin kaikki kokemusasiantuntijat oli koulutettu tehtäviin. Hankkeessa toimi jo haastatteluni aikana kaikki 7 koulutettua kokemusasiantuntijaa, mutta neljä heistä halusi osallistua haastatteluuni. Haastattelutilanne oli rento ja helppo osallistujille. Tilannetta edesauttoi se, että olimme ennestään tuttuja toisillemme ja keskustelu sujui sen vuoksi sujuvasti. Käsittelimme teemoja yksi kerrallaan, ja toisista teemoista puhuimme enemmän kuin toisista. Jokainen sai vuoron sanoa mielipiteensä ja asiansa, ilman tunnetta painostamisesta.

Haastattelutilanteen äänitin älypuhelimeeni, josta kuuntelin sen läpi haastattelujen päätteeksi. Haastattelutilanne itsessään kesti lähes kaksi tuntia, ja äänite piti sisällään myös paljon opinnäytetyölleni turhaa keskustelua. Turhalla keskustelulla tarkoitan sitä, että teemoista puhuttaessa keskustelu saattoi lähteä lentoon ja aiheen vierestäkin poikettiin. Kun olin kuunnellut haastattelun läpi kertaalleen, aloin kirjottamaan siitä tärkeimpiä asioita ylös. Koin haastavaksi kirjoittaa jokaisen sanan ylös, joten päädyin nostamaan vain opinnäytetyölleni tärkeimmät asiat esille, joista kokosin tulokset. Anonymiteetin jokaiselle haastateltavalle suojatakseni en käytä tulevassa tulosten analysoinnissa haastateltavien nimiä.

5.2 Tulokset

Teemahaastattelun tuloksista oli selkeästi huomattavissa kokemusasiantuntijoiden yhtenäinen linja käsitellyistä asioista. Aiheiden sisällä osalla haastateltavista omat näkemykset erkanivat valtaosasta vastauksista, mutta suurista linjoista puhuttaessa kaikki haastateltavat olivat samalla linjalla asioiden suhteen. Haastattelun teemoja oli aiemmin käsitelty kokemusasiantuntijoiden koulutuksissa sekä yhteisissä palavereissa, joten aiheet olivat heille tuttuja ja niistä oli helppo puhua. Haastattelun teemoiksi olin valinnut lastensuojelu ja jälkihuolto, oma tarina ja sen hyödyntäminen työssä, toiminnan eettisyys, omat voimavarat, vapaa-ajanviettotavat, hyvän kokemusasiantuntijan piirteet sekä vertaissuhde. Tuloksia tarkastellessa nousee esille, että erityisesti eettisyys aiheutti suurta keskustelua haastateltavien joukossa.

Ensimmäisen teeman, eli lastensuojelun ja jälkihuollon aiheista puhuttaessa nousi esille, että hankkeen kokemusasiantuntijat kokivat jääneensä vähälle jälkihuollon piirissä ollessaan. Yksi kokemusasiantuntijoista ei ollut myöskään ottanut tarjottua jälkihuoltoa vastaan. Haastattelun edetessä ilmeni, että suurin osa haastateltavista oli saanut jälkihuoltoa vain sosiaalitukien ja avustusten merkeissä, sekä noin kerran vuodessa tapahtuvassa sosiaaliohjaajan tapaamisessa. Kysyttäessä, kokivatko he jääneensä jostain silloin paitsi, vastaukset olivat selkeitä. Haastateltavat kokivat, että he olisivat toivoneet syväluotaavampaa jälkihuoltoa, joka olisi kohdistettu juuri heihin. He kokivat rahallisen tuen olevan iso asia siinä elämänvaiheessa, mutta henkisen puolen auttaminen jäi turhan vähälle.

Omasta tarinasta ja lastensuojelun kokemuksista osalla haastateltavista oli risti-riitaisia ajatuksia. Nousi esille, että osalla oli negatiivisia ajatuksia koskien omaa sijoitusaikaa, ja koki sinä aikana tapahtuneiden asioiden olevan niin henkilökohtaisia, etteivät he olleet valmiita jakamaan niitä toimintaan osallistuvien nuorten kanssa. Suurin osa oli sitä mieltä, että riippuen suhteesta nuoreen, oma tarina ja sen avulla kokemusten jakaminen oli positiivinen ja hyväksyttävä asia. Luottamussuhteen nuoren kanssa täytyi haastateltavien mielestä olla puolin ja toisin vahva. Mielenkiintoiseksi keskusteluaiheeksi teeman ympärille nousi myös kysymys, voiko oman tarinan kanssa olla ikinä sujut. Suurimmalle osalle haastateltavista oma aika lastensuojelun piirissä oli jo kaukainen ja kokemukset osittain jo sysätty sivuun menneisyyteen. Se ei tarkoittanut haastateltaville sitä, että

aihe olisi unohdettu vaan sitä, että se ei näyttäydä enää arjessa negatiivisena asiana. Elämä on jatkunut jokaisella haastateltavalla eteenpäin menneisyydestä huolimatta, vaikka oman varjonsa lastensuojelu jokaiseen on jättänyt. Keskustellessamme oman tarinan hyödyntämisestä työssä, nousi esille myös salassa opittu taito kohdata samankaltaisia kokemuksia kokenut nuori sensitiivisesti ja olla normaalia hienovaraisempi siinä, miten ja mitä häneltä kysyä. Esille nousi myös haieka toive siitä, että itselle olisi toivottu samankaltaista aikuista rinnalle oman jälkihuollon vaiheissa. Teeman aiheen kiteytti hienosti yksinkertainen toteamo, olla ihminen ihmiselle.

Toiminnan eettisyys oli varmasti teema, josta keskustelimme eniten. Jokaisella kokemusasiantuntijalla oli selkeä kuva niistä rajoista, joita toiminta sekä edellyttää, että mistä jokainen itse pitää kiinni. Herättelin keskustelua ottamalla esimerkiksi baarissa käymisen toimintaan osallistuvan nuoren kanssa. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että alkoholin merkeissä baariin ei mennä nuoren kanssa, mutta muita hyviä pohdintoja nousi esille. Kokemusasiantuntijat toivat esille hyviä ajatuksia siitä, millaista päihdekuvaa haluaa antaa itsestään nuorelle ja onko baari vain tarkoitusperiltään humalahakuista juomista. Esille nousi pointteja, että jos nuori on täysi-ikäinen osallistuessaan toimintaan, ja hän haluaisi mennä kokemusasiantuntijan kanssa esimerkiksi keikalle baariin, onko se ok? Pohdimme paljon aihetta, että baari voi olla myös paikka missä luodaan sosiaalisia suhteita, seurustellaan ystävien kanssa, käydään keikoilla ja pelataan esimerkiksi lautapelejä. Eteen saattaa myös mahdollisesti tulla tilanne, jossa toimintaan osallistuva, 18 vuotta täyttänyt, nuori haluaisi mennä ensimmäistä kertaa baariin, eikä uskalla sitä itse tehdä ja pyytää kokemusasiantuntijaa seurakseen. Oli selvää, että jokainen kokemusasiantuntija osasi rajata toiminnasta ulos alkoholin käytön, mutta pohdittavaksi jäi, onko sitä mahdollista toteuttaa esimerkiksi keikan tai lautapeliin merkeissä. Virallista johtopäätöstä emme aiheeseen saaneet, mutta vastauksista on selkeästi tulkittavissa kokemusasiantuntijoiden yhtenäinen linja siitä, että alkoholi ei kuulu osaksi toimintaan osallistuvan nuoren kanssa tehtävää työtä, vaikka molemmat olisivatkin täysi-ikäisiä. Puhuimme eettisyys-aiheen rinnalla myös toiminnan sensitiivisyydestä. Yksi haastateltavista nosti mielestäni hyvin esille sen, että ei itse toisessa samankaltaisessa työssä tee aloitetta tervehtiäkseen tuettavaa nuorta, vaan odottaa mahdollisen aloitteen tulevan nuoren puolelta. Tällä taataan se, että nuoren ei tarvitse mah-

dollisesti selitellä seuralaisilleen kuka tervehtijä oli ja miksi hän tuntee juuri tämän henkilön. Tämä on verrattavissa esimerkiksi siihen, että terveydenhoidon ammattilainen ei tervehti potilastaan ensin, vaan antaa potilaan itse tehdä aloite tervehtimiseen. Mielenkiintoista oli myös kuulla muutaman haastateltavan omia kokemuksia vastaavista tilanteista. Yksi esimerkeistä oli, että haastateltava oli törmännyt entisiin lastensuojelulaitoksen ohjaajiin, jotka eivät tervehtineet haastateltavaa. Haastateltava kertoi, että tilanteessa hänelle tuli tunne, että ovatko ohjaajat koskaan olleetkaan aidosti kiinnostuneita haastateltavan silloisesta elämänvaiheesta. Ymmärrystä annettiin kuitenkin myös ohjaajien suuntaan ja myönnettiin se, että osa ihmisistä haluaa erottaa työn ja vapaa-ajan selkeästi toisistaan.

Vertaisuhde-aiheesta keskusteltaessa pohdimme, onko kokemusasiantuntija toimintaan osallistuvaa nuorta ylemmässä asemassa, samalla tasolla, vai madaltaako kokemusasiantuntija omaa asemaansa tarvittaessa ja nostaa nuorta jalustalle. Tämä oli aihe, josta oli syntynyt aiemmin keskustelua valmennuskerroilla. Haastateltavien puheesta kävi ilmi, että vertaisuhde ei voi olla puhtaasti tasavertainen, vaikka se ideaali tilanne olisikin. Kukaan haastateltavista ei halunnut nostaa itseään ylempään asemaan, mutta he kokivat omien kokemustensa tuovan heitä kokemusten tasolla kokeneempaan asemaan, jonka he näkivät vain etuna. Haastateltavat näkivät myös madaltavansa omaa asemaansa tarpeen mukaan, jos nuoren tilanne sitä vaatisi. Auktoriteetista keskusteltaessa oli selvää, ettei haastateltavat kokeneet omaavansa auktoriteettiasemaa.

Omien voimavarojen teeman koin tärkeäksi aiheeksi haastattelussa, koska työ on ihmisten kanssa tehtävää osittain myös raskasta työtä. Kysyin haastateltavilta suoraan, millaisia keinoja heillä on omien voimavarojen kannattelemiseen. Työn ja vapaa-ajan rajaaminen oli ensimmäinen asia, johon kaikki tarttuivat ja allekirjoittivat. Haastateltaville oli tärkeää, että töitä ei vie kotiin ja osaa sulkea työasiat mielestään vapaa-ajalla. Omien rajojen ja heikkouksien tunnistaminen nousi myös tärkeänä esille, ja sen kautta haastateltavat kokivat hallitsevansa omien voimavarojen ylläpitämisen. Yksi haastateltavista nosti esille myös itse-tuntemuksen, ja kertoi, että mitä paremmin tuntee itsensä sekä omat vahvuudet ja heikkoudet, sitä onnistuneemmin työtä voi tehdä ilman pelkoa henkisestä väsymisestä. Yksinkertaiset asiat, kuten harrastukset, urheilu, eläimet, lukeminen

ja niiden asioiden tekeminen jotka tuottavat onnellisuutta havaittiin myös hyviksi keinoiksi irtaantua töistä. Keskusteluapua pulmallisiin tilanteisiin haastateltavat kokivat saavansa hankkeen työryhmältä sekä mahdollisesti toisiltaan. Haastateltavat eivät myöskään sulkeneet pois vaihtoehtoa keskustella asioista omien ystäviensä kanssa, vaitiolovelvollisuuden mielessä pitäen.

Viimeinen teema, eli vapaa-ajanviettotavat oli jokaiselle tuttu aihe. Aiheen ympärillä oli keskusteltu valmennuskerroilla useasti ja haastateltavat kokivat aiheen sellaiseksi, josta riittäisi loputtomasti ideoita. Teemasta keskustelu aloitettiin sillä, että pohdittiin mitä kaikkea voi tehdä ja minkä puitteissa, mitä halutaan tehdä ja mitä ei haluta tehdä. Ideoita aina keilaamisesta laskuvarjohyppäämiseen nousi esille. Haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että nuoren ehdoilla mennään ja nuori saa olla se, joka ensimmäisenä mielipiteensä ilmaisee. Myös omalta mukavuusalueelta poistuminen nousi esille esimerkissä, olisiko haastateltava valmis hyppäämään laskuvarjohyppyä nuoren kanssa. Esimerkki oli hyvin kärjistetty ja hieman epärealistinen, mutta ideana oli se, että on hyvä poistua omalta mukavuusalueelta toki omia rajoja kunnioittaen. Haastateltavat kertoivat myös, että mahdollisesti niitä omia vahvuuksiakin voisi päästä toteuttamaan toiminnassa, ja mahdollisesti opettaa nuorelle uusia asioita. Osa toimintaan osallistuvista nuorista saattaa myös kärsiä sosiaalisten tilanteiden pelosta, joten mietimme yhdessä haastateltavien kanssa sopivia paikkoja tapaamisille. Esiin nousi nuoren omat harrastuspaikat, neutraalit tapaamispaikat jotka eivät ole julkisilla paikoilla sekä nuoren oma koti. Tärkeimpänä haastateltavat pitivät sitä, että nuorella on helppo ja rento olla, eikä hänen tarvitse pelätä.

5.3 Työn merkitys

Opinnäytetyöni merkitys lastensuojelun ja erityisesti jälkihuollon kentälle on tärkeä. Pidän tärkeänä sitä, että olemassa olevaa tietoa ja taitoa jaetaan eteenpäin ja sen avulla voidaan auttaa erilaisissa ja vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Mielestäni Vetuointi-hanke on onnistunut tehtävässään ja opinnäytetyöni tukee sen tarkoitusta ja toimintaa. Hankkeen onnistuneesta toiminnasta kertoo se, että jatkorahoitusta on saatu vuoteen 2020 saakka ja toimintaa saadaan laajentaa yhdelle paikkakunnalle pääkaupunkiseudulla.

Valmista käsikirjaa voivat käyttää kaikki Veturi-koulutuksen läpikäyneet nuoret aikuiset, ja sitä on mahdollista muokata mahdollisten muutosten varalta. Hankkeen toiminnan laajentuessa myös käsikirja tulee mahdollisesti kokemaan muutoksia ja uudistuksia, jonka koen positiivisena asiana. On tärkeää luoda alusta jollekin, jota voi muutosten tapahtuessa muokata ja soveltaa. Olemme keskustelleet hanketiimin kanssa myös siitä, että tulevaisuudessa samankaltaiset hankkeet voivat myös hyödyntää opasta työssään ja saada siitä vinkkejä. Opas tulee olemaan myös pdf-muodossa, joka helpottaa sen käyttöä esimerkiksi puhelimella.

Koen, että olen opinnäytetyölläni antanut panokseni vertaissuhteiden sekä kokemustiedon jakamiselle. Palautetta olen saanut myös itse kokemusasiantuntijoilta, ja he kokivat oppaan olevan hyvä heidän työn tuekseen.

6 POHDINTA

Yhteisöpedagogin ammatillisesta näkökulmasta tarkasteltuna opinnäytetyöni aihe on ammattialalle tärkeä. Lastensuojelu ja sen eri käsitteet sekä kokemusasiantuntijuus ovat yhä nousevia trendejä yhteisöpedagogin työkentällä. Yhteisöpedagogin osaaminen on pätevä lastensuojelun kentällä ja opinnäytetyöni myös osoittaa sen.

Opinnäytetyöni tulosten merkittävyys korostuu mielestäni ajan saatossa. Kun valmis käsikirja saadaan hankkeen käyttöön ja se on konkreettisesti mukana kokemusasiantuntijoiden työssä, sen merkitystä voi analysoida. Koen, että olen luonut käsikirjalle toimivan pohjan, joka ajan saatossa on muokattavissa. Tulevaisuutta ajatellen, koen että käsikirja-tyyppiset työn tueksi toteutetut teokset ovat käytännöllinen osa mitä tahansa työympäristöä. Ne mahdollistavat sekä olemassa olevan tiedon jakamisen vertaissuhteiden kautta, että uuden osaamisen luomisen. Anonymiteetti on sensitiivisten asioiden parissa toimiessa tärkeä osa, enkä koe sen vuoksi opinnäytetyöni jääneen mistään paitsi. Hankkeen ko-

kemusiantuntijat olivat hyvin avoimia sekä haastattelussa että valmennuskerroilla, eivätkä he kokeneet epämukavaksi jakaa vaikeita asioita.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli koota kokemusiantuntijoiden työn tueksi käsikirja, joka tarjoaa apua sekä pulmallisissa että moraalisisissa ja eettisissä ongelmissa. Tavoitteiden toteutumisen analysoinnin voi tehdä vasta sitten, kun itse käsikirja on kokemusiantuntijoiden käytössä. Hankkeen palautteesta päätellen käsikirja on ollut toivottu osa hankkeen toimintaa ja sen työn tuen menetelmiä.

Tulevaisuutta ja kehittämideoita ajatellen koen, että Veturi-valmennuksessa voitaisiin syventyä entistä enemmän koulutettavien kokemusiantuntijoiden ryhmäyttämiseen. Mitä suurempi ryhmä on, sitä helpommin siitä ajan kuluessa tippuu ihmisiä pois. Yhtenäinen ryhmä on onnistuneen ryhmäytymisen tulos, joka heijastuu suoraan myös ryhmän sekä yksilöiden toimintaan.

Lastensuojelun ollessa sensitiivinen ja yleisesti normaalia arempi aihe, on tärkeää muistaa toivon ylläpitäminen. Aiheet ja teemat, joita lastensuojelun ympärillä käsitellään heijastavat usein negatiivista varjoa ylleen ja yleinen yhteiskunnallinen keskustelu on luonut sille negatiivisen leiman. On tavallista ajatella, että lastensuojelun asiakkaina olleet lapset ja nuoret ovat kovia kokeneita ja usein myös sosioekonomiselta sekä yhteiskunnalliselta asemaltaan normaalia alempana, kun ei ole raapaistu pintaa syvemmältä. On toki totta, että matka lastensuojelun asiakkaasta täysipäiväisen ja kokemusrikkaan elämän elämiseen on suurilta osin pitkä ja karikkoinenkin, mutta se ei tarkoita automaattisesti sitä, että elämässä on epäonnistuttu. Suuria onnistumistarinoita on tapahtunut ja monet niistä ovat näyttäneet Veturointi-hankkeessa. Hankkeen kokemusiantuntijat ovat nuoria aikuisia, jotka ovat läpikäyneet lastensuojelun asiakkuuden ja nousseet sen jälkeen takaisin jaloilleen. Vaatii sekä suurta rohkeutta että valmiutta oppimaan uutta olla mukana hankkeen toiminnassa ja toimia kokemusiantuntijana roolissa, jossa oma tarina on jatkuvasti läsnä.

Lastensuojelun stigmassa on yleisesti läsnä avuttomuus, toivottomuus sekä epäonnistuminen. On jokaisen lasten ja nuorten parissa työskentelevän aikuisen vastuulla pohtia, miksi juuri nämä asetelmat ovat niin suuressa asemassa

tehtävässä työssä, ja kuinka niihin voisi puuttua. Erityisesti lastensuojelutyötä tekevien aikuisten on oltava valmiita olemaan nuoren kanssakulkijoita niin hyvässä kuin pahassa, ja valmiita kannattelemaan heitä läpi sen hetkisen elämän mullistusten. Moni lastensuojelun asiakkuudessa olevista nuorista on heittänyt toivonsa hukkaan ja turtunut siihen, että hänen suhteensa on luovutettu. Nämä aikuiset, jotka näiden nuorten kanssa työskentelevät, ovat vastuussa toivon ylläpitämisestä sekä siitä, että nuori uskaltaa tuntea olonsa turvalliseksi ja arvokkaaksi. Hankkeessa toimivat kokemusasiantuntijat ovat tätä asiaa pohdittaessa ensisijaisen tärkeässä asemassa. Heillä on omakohtaista kokemusta lastensuojelusta, josta he ovat selvinneet, ja he ovat parhaimmillaan niitä nuoria aikuisia, jotka voivat omalla esimerkillään luoda toivoa paremmasta.

LÄHTEET

Auta Lasta ry 2014. Viitattu 1.7.2016. <http://www.autalasta.fi/index.html>

Beresford Peter & Salo Markku 2008. Kokemuksen muodonmuutos – kohti palveluiden käyttäjien omaa tutkimustoimintaa.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Finlex. Lastensuojelulaki 2016. Viitattu 1.7.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P75>

Hietala, Outi & Rissanen, Päivi 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija – hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Helsinki: Unigrafia Oy

Kaikko, Kirsi & Friis, Leila 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 76.

Karppinen, Seija 2000. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitajamenetelmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.) Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksessa. 2.painos. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy, 14-18.

Korhonen, Anu 2012. Lapsi ja perhe lastensuojelun asiakkaina. Teoksessa Eri-tyishuoltojärjestöjen Liitto ry (toim.) Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. 2. Painos. Saarijärvi: Saarijärvi Offset Oy, 32.

Känkänen, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 232-238.

Lastensuojelu.info 2017. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Viitattu 21.4.2017.
<https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-oikeuksien-yleissopimus/>

Mahkonen, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. 3.painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry 2016. Kokemusasiantuntijatoiminta. Viitattu 6.11.2016. <http://www.muotiala.fi/toiminta/kokemusasiantuntijatoiminta/>

Raha-automaattiyhdistys 2015. Viitattu 10.5.2016.
<http://www2.ray.fi/fi/avustukset>

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemahaastattelu. Viitattu 1.7.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA 2017. Viitattu 12.5.2017.
<http://www.stea.fi/stea>

Taskinen, Sirpa (toim.) 2007. Lastensuojelulaki 417/2007. Soveltamisopas. Vaajakoski, 54-56.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017. Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 21.4.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016. Jälkihuolto. Viitattu 1.7.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017. Huostaanotetun lapsen huolto. Viitattu 21.4.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanotetun-lapsen-huolto>

Unicef 2017. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 12.5.2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Veturointi-hanke 2017. Viitattu 12.5.2017. <http://www.autalasta.fi/veturointi/>

Vuolle Setlementti ry 2016. Toiminnan esittely. Viitattu 4.11.2016. <http://vuolleoulu.fi/info/mika-on-vuolle-setlementti/toiminnan-esittely/>

Väisänen Mervi & Ylilehto Minna 2016. Veturointi - kokemusosaamista, tukea ja osallisuutta. Teoksessa Lastensuojelun keskusliitto (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki, 133.

LIITTEET

Liite 1: Toimintaan osallistuvan nuoren tietopaketti

VETUROINTI

- HANKE 2015-2017

Tervetuloa Veturointi-toimintaan!

Tässä sinulle tietopaketti Veturointi-toiminnan käytännön asioista.

Aluksi:

- Täytä Veturointi-toiminnan ilmoittautumislomake osoitteessa: www.autalasta.fi/veturointi
- Samalta sivulta löytyy Veturointi-toiminnan rekisteriseloste, jossa kerrotaan, mihin tietosi tallentuvat ja miten niitä käytetään. Tiedot ovat luottamuksellisia ja tulevat vain hankkeen työntekijöiden käyttöön.
- Kutsumme sinut starttitapaamiseen, jossa jutellaan ja kysellään sinulta, mitä toivot Veturoinnilta. Tapaamisessa allekirjoitetaan suostumus tietojen tallentamiseen.
- Järjestämme sinulle ja Veturillesi tutustumistapaamisen. Tapaamisessa tehdään yhteistoimintasopimus sinun, Veturisi ja hankkeen välille.
- Vaihdatte yhteystietoja ja sovitte Veturisi kanssa yhdessä, miten pidätte yhteyttä ja milloin tapaatte
- Käy tykkäämässä Veturointi-hankkeen Facebook-sivusta. Siellä tiedotetaan Veturoinnin tapahtumista ja toiminnasta. www.facebook.com/veturointi
- Huom! Hankkeen järjestämiin tapahtumiin ja ryhmätoimintaan voi osallistua, vaikka ei olisikaan täyttänyt Veturointi-toiminnan ilmoittautumislomaketta nettisivuilla. Muista kuitenkin ilmoittautua jokaiseen tapahtumaan ja ryhmätoimintaan suoraan kokemusohjaajille.

Toiminnan aikana:

- Pidätte Veturisi kanssa yhteyttä ja tapaatte sopimallanne tavalla.
- Voit osallistua hankkeen järjestämiin tapahtumiin ja ryhmätoimintaan oman kiinnostuksen mukaan.
- Vastaat itse omista kuluista, jos esimerkiksi harrastatte yhdessä Veturisi kanssa. Jälkihuollon kautta voi olla mahdollista saada harrastusrahaa. Veturisi voi auttaa sinua selvittämään asiaa.
- Sinulta pyydetään palautetta toiminnasta n. 2 kertaa vuodessa sähköisenä kyselynä. Kysely on meille tosi tärkeä, joten älä jätä täyttämättä!
- Sinua voidaan myös pyytää joskus käymään juttelemassa Mervin tai Anna-Stiinan kanssa, tai voit itse pyytää tapaamista.

- Veturisi täyttää jokaisesta tapaamisestanne toimintapäiväkirjamerkinnän, jossa hän kertoo, milloin tapasitte, mitä teitte ja miten tapaaminen hänen mielestään meni. Toimintapäiväkirjassa ei kerrota luottamuksellisia asioita ja tiedot tulevat vain hankkeen työntekijöiden käyttöön rahoittajalle tehtävää raportointia ja toiminnan kehittämistä varten.

Jos haluat jäädä pois Veturointi-toiminnasta tai vaihtaa Veturia:

- Veturointi on vapaaehtoista toimintaa, voit olla mukana niin kauan kuin itse haluat.
- Veturointi voi kestää max. 23-vuoden ikään saakka (huom! Veturi voi vaihtua). Tällä hetkellä toimintarahoitusta on vuoden 2017 loppuun saakka.
- Jos haluat jäädä pois toiminnasta, juttele asiasta Veturisi kanssa tai ota yhteyttä Merviin tai Anna-Stiinaan.
- Jos sinusta tuntuu, että ette tule juttuun Veturisi kanssa, ota yhteyttä Merviin tai Anna-Stiinaan. Voimme miettiä yhdessä, voisiko joku toinen Veturi olla sinulle sopivampi.
- Huom! Ilmoitamme yhteistyötahoille (ilmoittautumislomakkeella ilmoittamillesi yhteyshenkilöille: sosiaalityöntekijä/ohjaaja ja/tai huoltajat) Veturoinnin päättymisestä.
- Jos haluat itse toimia Veturina, voit ilmoittautua Veturi-valmennukseen, kun jälkihuoltosi on päättymässä tai päätynyt (n.21-29-v).

Ohjeet kriisitilanteisiin:

Kaikki Veturimme ovat saaneet nämä ohjeet kriisitilanteissa toimimisesta. Jos Veturisi on kovasti huolissaan sinusta, hän toimii näin:

Miten toimin kriisitilanteessa, esim. silloin kun herää kova huoli nuoren terveydestä tai turvallisuudesta?

- Tarvittaessa soita hätänumeroon 112
- Jos nuori on alaikäinen, ota yhteyttä hänen huoltajiinsa (esim. vanhemmat, sijaisvanhemmat, ohjaaja).
- Arkisin klo 8-16, ota yhteyttä Merviin tai Anna-Stiinaan.
- Viikonloppuisin ja arkena klo 16 jälkeen tai silloin, kun et saa Merviä tai Anna-Stiinaa kiinni, ota yhteyttä Heinäsalmikodin ohjaajaan.
- Niin pian kuin mahdollista, asia käsitellään Veturoinnin työntekijän kanssa.

Yhteystiedot

Mervi Väisänen, projektipäällikkö

mervi.vaisanen@autalasta.fi

puh. 044 5629805

Anna-Stiina Effe, projektisuunnittelija

anna-stiina.ffe@vuolleoulu.fi

puh. 0400 832 344

Niina Jääskeläinen, kokemusohjaaja

puh. 044 5629802

Anni Vaittinen, kokemusohjaaja

Puh. 044 5629824

Kumppanuuskeskus

Katuosoite: Kansankatu 53, 1 krs.

90100 Oulu

veturointi@autalasta.fi

Liite 2: Yhteistoimintasopimus

autalasta.fi/veturo | facebook.com/veturointi

YHTEISTOIMINTASOPIMUS

1. Veturin nimi:

2. Toiminnassa mukana olevan nuoren nimi:

3. Toiminnan koordinointi ja yhteyshenkilöt: Auta Lasta ry, Veturointi -hanke, Mervi Väisänen, 044 5629805, Vuolle Setlementti ry, Veturointi -hanke, Anna-Stiina Effe, 0400 832344

Tällä sopimuksella sovimme yhteisesti Veturointi-tukisuhteen aloittamisesta. Veturi on saanut toimintaan valmennusta ja toimii nuoren tukena omin tiedoin ja taidoin.

Sovimme yhteisesti että tapaamme n. _____krt./kuukaudessa. Sovimme tapaamisajat yhdessä. Voimme halutessamme muuttaa tapaamistiheyttä. Voimme myös lopettaa tapaamiset, jos toinen meistä niin haluaa. **Mahdollisista muutoksista tai tapaamisten lopettamisesta täytyy aina ilmoittaa toiminnan yhteyshenkilölle. Ilmoitamme myös yhteistyötahoille (ilmoittautumislomakkeella nuoren ilmoittamille yhteyshenkilöille: sosiaalityöntekijä/ohjaaja ja/tai huoltajat) Veturoinnin päättymisestä.**

Sitoudumme olemaan täsmällisiä ja pitämään kiinni sopimistamme tapaamisajoista. Ilmoitamme toisillemme mahdollisimman hyvissä ajoin, jos joudumme perumaan tapaamisen.

Toiminnan yleiset ehdot

Veturi ja nuori toimivat molempien **itsemääräämisoikeuksia, yhdenvertaisuutta, uskonnonvapautta ja yleistä ihmisyyttä kunnioittaen**. Molempien tulee saada olla oma itsensä ja tuntea että häntä arvostetaan sellaisena kuin hän on. Veturin ja nuoren tulee kunnioittaa toistensa maailmankatsomusta eivätkä he saa korostaa omia uskonnollisia, poliittisia tai muita näkemyksiään Veturointi-toiminnassa.

Veturi **ei korvaa lastensuojelun ammattityötä, vaikka voi tukea sitä**. Nuorella on oikeus saada myös lastensuojelun palveluja oman kotikuntansa kautta.

Sekä Veturi että toiminnassa mukana oleva nuori ovat sitoutuneet luottamuksellisuuteen ja päihteettömyyteen Veturointi-toiminnan aikana. Veturilla on **velvollisuus salassapitoon** Veturointi-toiminnassa saamiensa tietojen osalta toiminnan aikana ja toiminnan jälkeen. **Kriisitilanteissa (kun Veturi on huolissaan toimintaan osallistuvan nuoren terveydestä ja turvallisuudesta) Veturilla on oikeus toimia kriisitilanteisiin luodun toimintaohjeen mukaisesti ja ottaa tarvittaessa yhteyttä hätäkeskukseen, toiminnan yhteyshenkilöön tai virka-ajan ulkopuoliseen päivystykseen (Auta Lasta ry, Heinäsalmikoti) sekä nuoren huoltajaan tai lähityöntekijään.**

Veturi on toiminnan aikana vakuutettu työnantajan tapaturma- ja ryhmähenkivakuutuksella. Toimintaan osallistuva nuori huolehtii itse vakuutusturvastaan. Veturointi-hankkeen ryhmätoiminnoissa ja tapahtumissa on voimassa ryhmätapaturmavakuutus.

Paikka ja aika:

Veturin allekirjoitus ja nimenselvennys:

Nuoren allekirjoitus ja nimenselvennys:

Koordinaattorin allekirjoitus ja nimenselvennys:
ja nimenselvennys:

Alle 18-vuotiaan huoltajan allekirjoitus

VETUROINTI

- HANKE 2015-2017
TODISTUS

on suorittanut

Veturi -valmennuksen

Valmennusta järjestettiin 14.11, 19.-20.11, 23.11, 28.11 ja 8.12 ja 13.12.2016
(34h)

Valmennus antaa valmiudet toimia nuorten kokemusohjaajana ja/tai tukihenkilönä.

Keskeiset valmennussisällöt:

- Tutustuminen Tyttöjen- ja Poikien talo -toimintaan
 - Tutustuminen Hyvän mielen talo -toimintaan
- Tutustuminen Byströmin nuorten palvelut -toimintaan
- Tutustuminen Kumppanuuskeskuksen toimintaan
 - Oman elämäntarinan työstäminen
 - Lastensuojelun jälkihuollon palvelut
- Omat voimavarat ja toisten tukeminen
 - Itsetuntemus ja tunnetaidot
- Ryhmäytyminen ja sosiaaliset taidot

Oulussa 13.12.2016

Mervi Väisänen
Projektipäällikkö, Auta lasta ry

Anna-Stiina Effe
Projektisuunnittelija, Vuolle Settlementti ry

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

VUOLLE
Elämän virtaa

Liite 4: Käsikirja Veturointi-hankkeen kokemusasiantuntijoiden työn tueksi

VETUROINTI- HANKE

*TYÖKIRJA HANKKEEN
KOKEMUSASIAANTUNTIJOILLE*

Työn nimi: Työkirja Veturointi-hankkeen
kokemusasiantuntijoiden työn tueksi

Tekijä: Sanna-Maija Saarikko

Mistä kaikki sai alkunsa?

- *Veturointi on STEA:n tuella toteutettava kehittämishanke, jossa lastensuojelun sija- ja jälkihuollon asiakkaina aiemmin olleet nuoret aikuiset toimivat nuorten tukena itsenäistymisen elämänvaiheessa. Hankkeessa kehitettävä Veturointi-toiminta on nuorelta nuorelle tapahtuvaa luottamuksellista arjen ja vapaa-ajan toimintaa, joka yhdistää elementtejä vertaistuesta ja mentoroinnista. Veturi-valmennuksen käynyt nuori aikuinen on itsenäistymisen kynnyksellä olevalle tai jo omilleen muuttaneelle nuorelle tukipari, kaveri ja mentori. Veturointi voi olla kahdenkeskistä tai ryhmässä tapahtuvaa toimintaa.*
- *Veturointi-hanke toteutetaan Auto Lasta ry:n, Vuolle Setlementti ry:n ja Oulun Kaupungin yhteistyönä vuosina 2015-2017. Hanketta rahoittaa STEA. Hankkeessa kehitettävä Veturointi-toiminta tukee sekä jälkihuoltoon siirtymässä olevien nuorten että Vetureina (tukihenkilö/mentori/kokemusahjaaja) toimivien nuorten itsenäistymistä ja osallisuutta omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Veturoinnissa mahdollistetaan nuorten keskinäinen tuki ja kokemusten jakaminen. Veturointi on nuorille vapaaehtoista toimintaa, joka kulkee lakisääteisten palvelujen rinnalla parhaimmillaan täydentäen ja tukien niitä.*

Sanastoa

- **Veturi**
- Veturi on Veturointi-toimintaan saapuva nuori, joka on hakenut vapaaehtoisesti Veturointi-hankkeen järjestämään Veturi-valmennukseen. Veturina voi toimia lastensuojelutaustan omaava nuori, joka haluaa toimia toisen ihmisen tukena, kokemusasiantuntijana ja olla mukana kehittämässä toimintaa. Veturina toimiva nuori aikuinen on valmis käyttämään omia voimavaroja toimiakseen toisen nuoren tukena. Voimavaroja ja vahvuuksia rakennetaan ja vahvistetaan Veturi-valmennuksessa. Veturi on suorittanut hyväksytysti Veturi-valmennuksen, joka on kestoaltaan 34h. Veturina toimiva nuori aikuinen on valmis käsittelemään omaa elämäänsä sekä lastensuojeluhistoriaansa.
- **Höyrytiimi**
- Höyrytiimit ovat Veturi-valmennuksen suorittaneiden nuorten "höyryjenpäästely" -tapaamisia. Höyrytiimissä voi tavata muita Veturina toimivia nuoria. Höyrytiimejä järjestetään n. 1 krt/kk ja ne ovat teemallisia tapaamisia. Teemoja voivat olla esim. virkistys, työnohjaus, toiminnan kehittäminen tai koulutukselliset kerrat. Höyrytiimeihin osallistuu Vetureina toimivat nuoret aikuiset, hankkeen parissa työskentelevät sekä Vetureiden tukemiseen ja ohjaamiseen osallistuvat jälkihuollon ohjaajat.

Veturin tärkeät puhelinnume rot:

- Veturointi-hanke
- Mervi Väisänen: 044 562 9805 (arkena klo 8-16)
- Anna-Stiina Effe: 0400 832 344 (arkena klo 8-16)
- Heinäsalmit
- Heinäsalmit, ohjaajat: 044 562 9807 (muina aikoina)
- Oulun kaupunki, jälkihuollon asiat
- Ari Toivola 044 703 4739
- Riitta Jurvansuu 044 703 4906
- Nuorten Ystävät, jälkihuollon asiat
- Kaisa Hiltunen 044 734 1625

Ohjeet kriisitilanteis- iin

- Tarvittaessa soita hätänumeroon 112
- Jos nuori on alaikäinen, ota yhteyttä hänen huoltajiinsa (esim. vanhemmat, sijaisvanhemmat, ohjaaja)
- Voit soittaa myös sosiaalipäivystykseen. Arkisin klo 8-16, p. 044 703 6235. Sosiaalipäivystyksen tehtäviä ovat mm. äkilliset ja odottamattomat kriisitilanteet, lähisuhdeväkivaltatilanteet, lapsi on päihtyneen seurassa tai hoidossa tai jää ilman asianmukaista hoitoa, alaikäinen on rikoksentekijänä tai päihtyneenä
- <https://www.ouka.fi/huoli>
- Vakavissa ja äkillistä päivystyksellistä hoitoa vaativissa tilanteissa (vakava, äkillinen psyykinen sairastuminen tai itsemurhavaara) voi ottaa suoraan yhteyttä mielenterveystoimiston päivystykseen. Ma-To klo 8-16 ja Pe 8-15. Lisäksi puhelinohjaus arkisin klo 21 saakka, La-Su klo 12-20, muulloin puhelinvastaaja, jossa toimintaohjeet.
- Virka-ajana maanantaista torstaihin klo 8-16 ja perjantaisin klo 8-15 voi mennä suoraan oman alueen hyvinvointikeskukseen. Virka-ajan ulkopuolella yhteys yhteispäivystykseen. [Soita ennen lähtöä terveysneuvonantameroon p. 08 315 2655](#). Oulun yliopistollinen sairaala, Kajaanintie 50, sisäänkäynti A1. (www.ouka.fi/ouka/terveyspalvelut/hatatilanteet-ja-paivystys)
- Arkisin klo 8-16, ota yhteyttä Merviin tai Anna-Stiinaan
- Viikonloppuisin ja arkena klo 16 jälkeen tai silloin, kun et saa Merviä tai Anna-Stiinaa kiinni, ota yhteyttä Heinäsalmikodin ohjaajaan.
- Soittaessasi Heinäsalmeen esittele itsesi ja kerro, että soitat Veturointi-toiminnasta. Kerro tilanne, josta olet huolissasi. Heinäsalmikodin ohjaaja auttaa sinua pohtimaan, mitä tilanteessa kannattaisi tehdä.
- Niin pian kuin mahdollista, asia käsitellään Veturoinnin työntekijän kanssa. Tarvittaessa saat myös työohjausta tilanteen purkamiseen.

Mihin voin ohjata nuoren?

– **Kriisitilanteissa:**

- MLL, Nettinappi, Mielen terveyden keskusliitto tms. Mielen terveysseuran kriisipuhelin
- Sekasin-chatti <https://sekasin247.fi>
- Ensi- ja turvakoti Oulu, Turvakodin päivystävä puhelin 24h 0400 581 606 <https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/jasenyhdistykset/oulu/ensija-turvakoti-ry/>
- Oulun kriisikeskus, 044 369 0500 www.oulunkriisikeskus.fi
- Redi 64, 044 703 6160 www.ouka.fi/oulu/terveyspalvelut/pahdeseinystys
- Naisten linja, 0800 02400 <https://www.naistenlinja.fi>

– **Vapaa-ajan asioissa:**

- Tyttöjen Talo, 08-555 4073 www.lilka.fi
- Poikien Talo, 044 726 1264 www.poikientalo-oulu.fi
- Hyvän Mielen Talo, 041 463 5712 www.hyvanmielentalo.fi
- Byströmin Talo, 050 599 2293 www.ouka.fi/oulu/nuoret/bystromin-nuorten-palvelut

Mihin voin ohjata nuoren?

- Kun nuori kaipaa muuta tekemistä:
 - Kumppanuuskeskus Oulu
<http://www.ihimiset.fi/fi/kumppanuuskeskus/>
 - VARES-verkosto <http://www.varesverkosto.fi>

Mihin voin ohjata nuoren?

– **Kriisitilanteissa:**

- MLL, Nettinappi, Mielen terveyden keskusliitto tms. Mielen terveysseuran kriisipuhelin
- Sekasin-chatti <https://sekasin247.fi>
- Ensi- ja turvakoti Oulu, Turvakodin päivystävä puhelin 24h 0400 381 606 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/directo.fi/jasenyhdistykset/oulu/ensija-turvakoti-ry/>
- Oulun kriisikeskus, 044 369 0500 www.oulu.kriisikeskus.fi
- Redi 64, 044 703 6160 www.ouka.fi/oulu/terveyspalvelut/paihdeparivystys
- Naisten linja, 0800 02400 <https://www.naistenlinja.fi>

– **Vapaa-ajan asioissa:**

- Tyttöjen Talo, 08-555 4073 www.tikka.fi
- Poikien Talo, 044 726 1264 www.poikientalo-oulu.fi
- Hyvän Mielen Talo, 041 463 5712 www.hyvanmielentalo.fi
- Byströmin Talo, 050 599 2293 www.ouka.fi/oulu/nuoret/bystromin-nuorten-palvelut

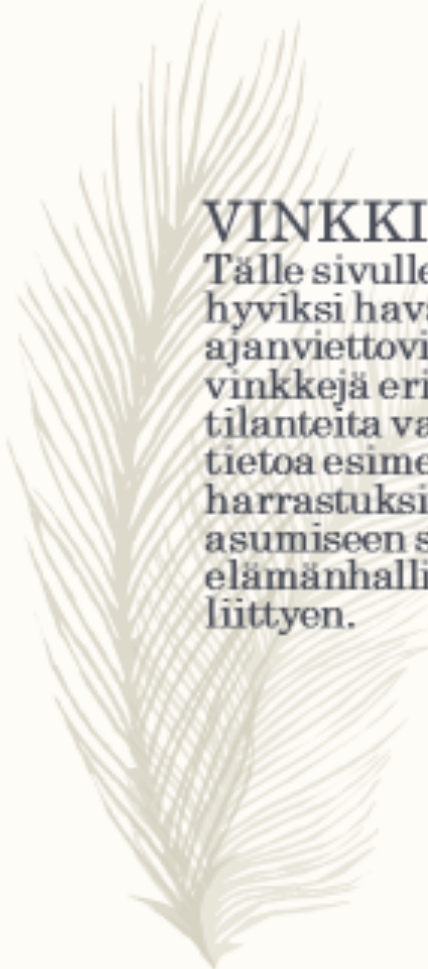

TOIMINTATAVAT,
 Kuinka toimia hyvänä ja luotettavana Veturina toimintaan osallistuvalla nuorelle? Kuinka olla empaattinen ja samaistua toisen tunteisiin, mutta pitää samalla omat rajansa? Vuoden 2015-2016 Veturit kokosivat mainioita vinkkejä ja toimintatapoja helpottamaan tiukkoja tilanteita:

- *Ei tehdä kaikkea nuoren puolesta*
- *Olla avoin, rehellinen, kunnioittava ja arvostava*
- *Tunnistaa omat rajansa jos ei osaa auttaa.*
- *Lähdetään yhdessä etsimään, mistä saa apua/vastausta.*
- *Toimintaan osallistuvaa nuorta ei saa jättää pulaan.*
- *Ei myöhästy tai ilmoiteta jos myöhästyy, pitää kiinni sovituista ajoista.*
- *Ei kannata kaunaa, jos on tehty oharit. Selvittää asian nuoren kanssa.*
- *Neutraali asennoituminen.*
- *Ei lähde nuoren mukaan haukkumaan viranomaisia, mutta ei myöskään tuomitse nuorta.*
- *Miettii omat rajat yhteydenpidossa esim. facebook, puhelin, whatsapp, yhteydenpidon ajankohdat.*
- *Luottamus, ei huudella kylillä nuoren asioita*

- Olla yhteistyökykyinen, iloinen, positiivinen ja kannustava
- Ei luovuta, vaikka olisi mikä ongelma nuorta kohtaan, mutta tuntee omat rajansa.
- Ei anneta hylkäämiskokemusta -> pyritään käsittelemään lopettamista käsittelevät asiat nuoren kanssa läpi
- Pitkäpintaisuus on hyvästä
- Ongelmatilanteissa voi ottaa yhteyttä Merviin, Anna-Stiinaan tai nuoren lähityöntekijään.
- Selvitetään ilmoitusvelvollisuus.
- Rahkea, vähän ulospäinsuuntautunut
- Luota omaan persoonaasi, työtä tehdään omalla persoonalla.
- Tasaisen rauhallinen, tarvittaessa rauhallisuutta vaativissa tilanteissa.
- Kuuntelevainen, empaattinen, järkevä ja huomaavainen
- Osaa lukea ihmistä, on jonkinlainen ihmistuntemus ja omaa hyvän smaltaik -taidon
- Kannustaa luomaan sosiaalisia verkostoja
- Harkitsee ennen kuin arvioi, avarakatseinen, näkee ihmisen leiman alta.
- Haluaa ymmärtää erilaisuutta ja erilaisia mielipiteitä.

VINKKISIVUT
Tälle sivulle on koottu
hyviksi havaittuja
ajanviettovinkkejä,
vinkkejä erilaisia
tilanteita varten sekä
tietoa esimerkiksi
harrastuksiin, työhön,
asumiseen sekä
elämänhallintaan
liittyen.

– **HARRASTUKSET**

- Selvitä täydentävien harrastustoiminnan rahoitusmahdollisuus
- Yhdessä harrastaminen
- Ilmaiset harrastukset
- Tyttöjen- ja poikien talot
- Byströmin talo
- Elokuva, taide, käsityöt, kuntosali ovat hyviä keskustelun viritäjiä
- Seurakunnan toiminta
- Omiin harrastuksiin mukana kokeilemaan

- Kerhot, ryhmät

– **ALKOTTOMAT AJANVIETTOIDEAT**

- Maksuttomien ja alkottomien harrastusten löytämisessä auttaminen
- Yhdistystoiminta
- Vapaaehtoistoiminta
- Nuokkarit
- Kirkon nuorisoyllä

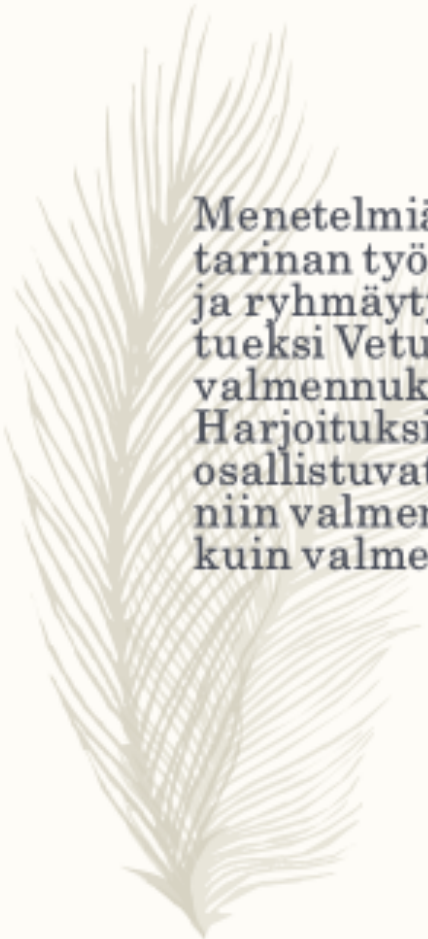
- **ELÄMÄNHALLINTA**
- Voisiko/jaksaisko tukea vuorokausrytmin ylläpidossa
- Muistuttaa paperiasioista ja laskuista
- Koulun tuki
- Olla oppaana, jos nuori on muuttanut uudelle paikkakunnalle
- Sosiaalisten suhteiden ylläpito

- **TULEVAISUUDEN-SUUNNITTELU**
- Mitä koulun jälkeen?
- -> Toihin? Opintojen jatkaminen?
- Mennään työvoimakeskukseen yhdessä nuoren kanssa
- Otetaan yhteyttä jälkihuollon työntekijään
- Taloussuunnittelua
- Jos nuorella on kova masennus, voisi pohtia minkälaista apua nuori kaipaa
- Ruokavalion tärkeys
- Liikunnan määrä elämässä
- Unen määrä
- Nuori voi tarvittaessa kysyä omilta sosiaalityöntekijältä apua

Valmennuksesta tukea

- Jos oman tarinan ja kokemusten työstäminen on kesken, ja Veturi kokee tarvitsevänsä niihin vahvistusta, on olemassa hyviä keinoja oman tarinan työstöön
- Omaa tarinaa voi työstää sekä yksin että ryhmässä
- Seuraavalle sivulle on koottu hyviksi havaittuja ja mielenkiintoisia harjoitteita oman tarinan työstöön;

**Menetelmiä oman
tarinan työstämisen
ja ryhmäytymisen
tueksi Veturointi-
valmennukseen;
Harjoitukseen
osallistuvat yhdessä
niin valmennettavat
kuin valmentajatkin**

- **Mieleni musiikkia**
- Tavoite: Oman elämäntarinan tarkastelu ja työstäminen, ryhmäytyminen, luottamuksellisen ilmapiirin luominen
- Materiaalit: Musiikintoistoon vaadittavat välineet. Helpointa tehdä soittolista esimerkiksi Spotify:hin. Musiikintoisto onnistuu esimerkiksi liittämällä kaiuttimet älypuhelimien tai tablettiin, jossa on Spotify.
- Työskentelyvaiheet: Osallistujia pyydetään miettimään kotitehtävänä ennen seuraavaa valmennuskertaa elämänsä varrelta pari tärkeää musiikkikappaletta, jotka ovat olleet merkityksellisiä jossakin menneessä elämänvaiheessa. Jokainen ilmoittaa kappaleet valmentajalle sovittuna ajankohtana ennen seuraavaa valmennuskertaa. Valmentaja kokoaa kappaleista soittolistan. Kappaleet kuunnellaan yhdessä ja ryhmäläiset kertovat, mihin elämänvaiheeseen kyseiset kappaleet kuuluvat ja miten kappaleet ovat vaikuttaneet omaan elämään. Harjoituksen jälkeen soittolistaa voidaan käyttää muiden harjoitusten taustamusikkina.
- Huomioita, vinkkejä: Kappaleiden kuuntelu voi kirvoittaa keskusteluun ja muidenkin kuin ennalta sovittujen kappaleiden kuunteluun. Harjoitukselle on hyvä varata aikaa. Parhaiten kuunteluun ja yhteiseen jakamiseen soveltuu tunnelmallinen tila. Tunnelmaa voi luoda esimerkiksi valaistuksella.

– **Elämäni puu**

- **Tavoite:** Oman elämäntarinan tarkastelu ja työstäminen. Elämän kipukohtien ja onnenhetkien jakaminen toisten kanssa. Omien rajojen tutkiskelu; mitä olen valmis jakamaan omasta elämästäni toisten kanssa.
- **Materiaalit:** Isoja, vähintään A3 kokoisia papereita tai kartonkeja. Värikyniä tai tusseja.
- **Työskentelyvaiheet:** Ryhmäläisiä pyydetään pohtimaan omaa elämäänsä, erityisesti lapsuutta ja nuoruutta. Mitkä ovat olleet elämässä merkityksellisiä tapahtumia tai taittekohtia? Taustalla voi soida musiikki. Taustamusiikkina voi hyödyntää ryhmäläisten valitsemista tärkeistä kappaleista koottua soittolistaa.
- **Jokainen piirtää elämästään puun, jossa puun alaosa kuvaa syntymää ja lapsuutta. Puun vartta ylöspäin mentäessä elämä etenee ja vuodet kuluvat. Merkityksellisiä elämäntapahtumia kuvataan esimerkiksi oksilla ja oksanpaikoilla. Puun latvustossa on tulevaisuus ja korkeimpiin oksiin voi kuvata tulevaisuuden haaveita, toiveita ja päämääriä.**
- **Huomioita, vinkkejä:** Juuriin voi halutessaan kuvata sukunsa historiaa. Juurissa voivat näkyä esimerkiksi omat vanhemmat, isovanhemmat jne. On tärkeää muistuttaa osallistujia siitä, että jokainen jakaa toisten kanssa juuri niin paljon kuin on valmis sillä hetkellä jakamaan. Jokaisen tapa osallistua harjoitukseen on yhtä oikea. Tärkeää on muistuttaa myös siitä, että puun muodolla tai omilla piirustustaidoilla ei ole tehtävissä merkitystä.

- **Tärkeä esine**
- Tavoite: Oman elämäntarinan tarkastelu ja työstäminen. Ryhmäytyminen.
- Materiaalit: Itselle merkitykselliset esineet.
- Työskentelyvaiheet: Osallistujia pyydetään kotitehtävänä miettimään elämänsä varrelta, lapsuudesta tai nuoruudesta tärkeä esine. Esine otetaan mukaan seuraavalle valmennuskerralle. Jokainen esittelee itselleen tärkeän esineen ja kertoo sen merkityksestä elämässään.
- Huomioita, vinkkejä: Harjoitukselle on hyvä varata aikaa.

- **Vahvuuksien peili**
- Tavoite: Omien voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen, oman itsen ja elämän tarkastelu lempeästi.
- Materiaalit: Peilipaloja (yleensä saatavissa esim. rakennustarvikekirpputoreilta), askartelutarvikkeita; liimaa, kuumallimaa, pikkukiviä, hiekkaa, nappeja, paljetteja, tarroja jne. Työstämisessä voi käyttää erilaisia kierrätysmateriaaleja ja luonnonmateriaaleja monipuolisesti.
- Työskentelyvaiheet: Jokainen pohtii oman elämänsä voimavaroja ja omia vahvuuksiaan. Seuraava askel on miettiä, mitkä materiaalit voisivat symboloida ja kuvata näitä vahvuuksia ja voimavaroja. Työtä voi halutessaan luonnostella ensin lyijykynällä paperille. Oma peilipala työstetään materiaalien avulla.
- Huomioita, vinkkejä: Mikäli peilipaloja ei ole saatavissa, voi korvikkeena käyttää esimerkiksi pahvia ja peilipintaista kontaktimuovia. Erivärisiä kynsilakkoja voi hyödyntää työskentelyssä myös.

– **Arvot**

- Ohjaaja voi kertoa aluksi omien arvojen työstämisestä ja näyttää esimerkkejä siitä, millaisia arvot voivat esimerkiksi olla (ystävyyttä, luotettavuus, ympäristöystävällisyys, kauneus, totuus, vapaus, viisaus...) 2. Omien arvojen työstämisen voi aloittaa pohtimalla omien arvojen merkitystä hyvinvoinnille ja siitä, miten omaa ajan- ja voimavarojen käyttöä kannattaa arvioida suhteessa omiin arvostuksiin.
- Seuraavaksi jokainen voi kirjoittaa paperille kaikki itselleen merkitykselliset arvot, joita pystyy keksimään. Ainakin 10.
- Tämän jälkeen listasta valitaan seitsemän, jotka kirjoitetaan kukin omalle Post it -lapulle.
- Sen jälkeen nämä seitsemän arvoa laitetaan vielä tärkeysjärjestykseen, ja lopuksi kukin valitsee kolme arvoa, -> miten itse kukin määritteli onnistumisen tämän arvon suhteen.
- Käytänkö liikaa aikaa toissijaisiin asioihin? Olisinko onnellisempi, jos arvostukseni näkyisivät enemmän elämänvalinnoissani? Voi olla myös voimaannuttavaa huomata, että oma elämänsisältö itse asiassa heijastelee omaa arvomaailmaa varsin hyvin.
-

- **Onnistumistarina (15min)**
- Harjoituksen ohjaaja pyytää osanottajia lähettämään hänelle pienen onnistumistarinan, joka voi olla kertomus tapahtumasta tai tilanteesta, jossa henkilö on kokenut onnistumisen elämyksiä. Kirjoittaja voi eritellä tilannetta esim. seuraavasti:
- Mistä oli kyse?
- Mitä tapahtui?
- Millaista toimintaa tilanteeseen liittyi?
- Keitä oli paikalla?
- Mitä tunteita heräsi?
- Mihin tilanne johti?
- Muut kirjoittavat tarinan edetessä lapulle ylös vahvuuksia, joita kokevat tarinan kertojalla tuossa tilanteessa olevan ja vahvuudet kerrotaan tarinan kertojalle.

Millaista Veturoinnin ryhmätoiminta voisi olla?

- Veturointi-hankkeen ensimmäiset koulutetut kokemusasiantuntijat laittoivat viisaat päänsä yhteen, ja pohtivat hankkeen ryhmätoimintaa yhdessä. Alla listattuna vinkkejä, joita esiin nousi;
- Rentoa hauskanpitoa ja erilaisia aktiviteetteja, sekä sisällä että ulkona
- Toisiin tutustumista ja jään murtamista
- Ruuanlaittoa
- Improvisaatiota, mennä intuition mukana
- Syvällisiä keskusteluja
- Urheilua eri muodoissa, esim. Talvella laskettelu, pulkkamäki ja luistelu kun taas kesällä SUP-lautailu, frisbeegolf ja jalkapallo
- Ryhmäliikuntaa kuntosalien ilmaisilla kokeilukerroilla, esimerkiksi kaupungin kuntosalit, Citydance, Liikuntakeskus Hukka, Voitto, Liikku, EasyFit

Vinkkejä ilmaisiin liikuntamahdol- lisuuksiin

- Liikukko Nää? – opas, jossa on tietoa mm. ravinnosta, terveydestä ja liikuntareiteistä Oulun alueella
- http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=c072382d-7527-45d3-8783-c692feb33cf6&groupId=64332
- Luistelumahdollisuus ulkokentillä sekä Oulun etelä – että pohjoispuolella:
- <https://www.ouka.fi/oulu/liikunta-ja-ulkoilu/luistelualueet-ja-ulkokaukalot>
- Hiihtomahdollisuus mm. Iinatin, Sankivaaran, Auranmajan, Ahvenojan ja Kiekonlenkin laduilla
- Kunnossapitojen seurantajärjestelmä:
https://kunto.softroi.fi/LATUOULU/latu_01.html
-

Vinkkejä kulttuurimahdollisuuksiin

-
- Kulttuuritapahtumia, mm. Oulun kaupunginteatteri, Oulun kaupunginkirjasto, Oulun taidemuseo, Kulttuuritalo Valve, keikat
 - Valve: näyttelyt, elokuvat, konsertit, teatteriesitykset, tanssiesitykset
 - Keikkoja löytyy mm. <http://www.meteli.net/oulu>, www.arenaoulu.fi
 - Stand-up keikkoja : http://www.teatteririo.fi/ohjelmisto/stand_up.html
 - Kattava tapahtumakalenteri online: <http://www.ouluthisweek.net/>
 - Elokvateatterit Star ja Finnkino
 - Keilaus ja biljardi esim. Heinäpään keilahalli ja Citybiljardi
 - Kärppäpelit ja OPS-pelit
 - Virpiniemen urheiluopisto

TOIMINNAN LOPETTAMINEN

- Sekä ryhmä- että yksilötoiminnasta tulee tärkeä osa sekä ryhmäläisten että kokemusasiantuntijoiden elämää. Lopetusprosessin aloittaminen ajoissa auttaa molempia osapuolia vapauttamaan energiaa muihin elämän osa-alueisiin, ja se mahdollistaa mahdollisimman luonnollisen toiminnan lopettamisen.
- Toiminnan lopettaminen ja toisista erkaantuminen voivat herättää molemmissa osapuolissa sekä negatiivisia että positiivisia tunteita, ja niille tulee antaa tilaa näyttäytyä. Tunneskaala saattaa vaihdella eroahdistuksesta ja ikävästä helpotuksen tunteeseen ja iloon.
- Jotta toiminnan lopettaminen olisi mahdollisimman luonnollinen, voi kokemusasiantuntija omalla toiminnallaan auttaa prosessia.
- Alla koottuna kolme vaihetta, joilla kokemusasiantuntija voi tukea toiminnan lopettamista:
 1. Auttaa ryhmäläisiä päästämään irti annetusta tuesta ja toiminnasta sekä ryhmän muista jäsenistä
 2. Auttaa ryhmäläisiä ottamaan ryhmän tuottamat kokemukset itsenäiseen, oman elämän käyttöön
 3. Auttaa ryhmäläisiä kohti realistisempaa kuvaa omasta elämästä, tulevaisuudesta sekä itsestä